

fri!tanke

#2 • 2015 • MEDLEMSMAGASIN FOR HUMAN-ETISK FORBUND

**Humanist-lobbyistene i
Washington DC s.8**

**Nestlederen i Kirkerådet er
mor til nestlederen i
Humanistisk Ungdom s. 16**

**Humanismens tenkere
del 1: Sokrates s.62**

PORTRETTET: LIV TØRRES

Generalsekretæren i Norsk Folkehjelp har fått Human-Etisk Forbund med på laget s.48

fri tanke

2 · 2015

Fri tanke

Medlemsmagasin for
Human-Etisk Forbund

Fri tanke redigeres etter
redaktorplakaten.

Redaksjonelt stoff i Fri tanke står
ikke nødvendigvis for Human-
Etisk Forbunds regning.

Kontakt

Tlf: 23 15 60 20

Epost:

fri.tanke@human.no
fritanke.no

Ansvarlig redaktor

Kirsti Bergh
kirsti.bergh@human.no

Bidragstere dette nummer

Even Gran, Marianne L.L. Melgård,
Kai Eldøy Nygaard, Morten
Fastvold, Lillian Hjorth, Norunn
Kosberg.

Design

Dinamo Magazine

Ombrekking

Kirsti Bergh
Roar Høiestad/rhdesign

Repro

Dinamo

Trykk

Kroonpress AS

Opplag

66 500

Coverfoto

Thomas Brun

Stofffrister 2015

Nr 3-2015: 1. august
Nr 4-2015: 25. oktober

Fri tanke gikk til trykk
19. mai 2015

I magasinet Fri tanke har en del artikler referansenummer. Tast dette
nummeret inn i søkefunksjonen på Fritanke.no – så får du opp saken.

Fagpressen

01

Humanistisk konfirmasjon – en tradisjon for framtida

Like sikkert som oppslagene om de store kostnadene ved konfirmasjonen, både dyre selskap og forventninger om store pengegaver, like årvisst er sukkene i offentligheten om denne meningsløse tradisjonen som er gått ut på dato.

Og selv sagt har de rett, konfirmasjonen som test på at du har lært alt du skal av Luthers katekisme og rett kristen lære er for lengst gått ut på dato. Det samme kan sies om konfirmasjon som markeringen av at du er voksen og klar for arbeidslivet.

Konfirmasjon som en tradisjon for å markere familiefellesskap og feiring av at barnet nå står på den første terskelen inn i voksenlivet, er derimot ikke gått ut på dato. Kanskje er det tvert om et økende behov for nettopp slike markeringer i en tid som oppleves mer fragmentert og skiftende enn før.

I skrivende stund er vi midt inne i høysesongen for konfirmasjonsseremonier i Human-Etisk Forbund, der ansatte og ikke minst frivillige legger ned en enorm innsats for å skape en flott seremoniell ramme rundt markeringen av denne dagen for 10 000 familier landet over.

Men det er ikke det som skjer under seremonien som er det viktigste. Det er ingen som velsignes eller trer inn i noen rekke, verken som medlem i Human-Etisk Forbund eller blant de voksne. Seremonien er en symbolsk avslutning på konfirmasjonsperioden, der ungdommene har deltatt på samlinger i løpet av våren.

01 Oslo-ungdom kunne i vår følge et konfirmasjonskurs som brukte fotball til å formidle etikk.

Og det er det som skjer der som er det viktigste som foregår i konfirmasjonstiden. For mens skolen blir preget av et stadig sterkere testregime der aktivitet må ha et konkret mål, og vi nå får et KRLE-fag med mindre plass til filosofi, etikk og andre livssyn enn kristendommen, gir konfirmasjonssamlingene et rom for å reflektere omkring verdispørsmål uten fasit og eksamen. Det er et knippe tema ungdommene skal igjennom – men det er deres egne refleksjoner som danner utgangspunktet for hva de får ut av kurset. For noen kommer konfirmasjonstiden for tidlig, andre opplever at hodene åpnes.

Og refleksjon, innsikt i egne holdninger og verdier, kritisk tenkning og etiske problemstillinger kan det ikke bli for mye av. Snarere trenger vi som samfunn at dette skjer gjennom hele livet. Da er det fint med en kickstart i 14-årsalderen.

T Kirsti Bergh, redaktør av Fri tanke

Les mer på Fritanke.no

– Det er mye humanisme i fotball

– Det er mye ved fotball som passer med humanisme. Det finnes egne regler i fotball og etiske prinsipper. Fotball er også livssyn for mange. For konfirmanter som er veldig engasjerte i fotball kan det være interessant å se verden gjennom å bruke eksempler fra fotballbanen. Det er haugevis av etiske dilemmaer i fotballkamper, sier kursleder Bjørn Torjus Hanssen. Les hele saken om fotballkonfirmasjon på [Fritanke.no](https://fritanke.no) [9809]

1 Aktuelt

10 Notiser

8 Humanist-lobbyistene

I Washington DC har tre sekulære organisasjoner sine ansatte som forsøker å påvirke forholdet mellom stat og religion gjennom kontakt med kongressrepresentanter.

14 Bilder fra verden

I løpet av årets første måneder er tre ateistbloggere hugget i hjel i Bangladesh.

16 Som mor, ikke sønn

Haakon vokste opp i et kristent hjem, men så sluttet han å tro på Gud. Hva skjedde med forholdet til mor, trosopplæreren, da?

2 Forbundet

24 Generalsekretær-spalten

«Som humanister må vi også engasjere oss i internasjonalt hjelpearbeid.», skriver generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile.

26 Notiser

27 I styre og stell

Arnlaug Høgås Skjæveland gikk av med seieren i kampen om ledervetet i Humanistisk Ungdom.

28 Nordisk manifest

Seks nordiske søsterorganisasjoner skal forsøke å lage et felles nordisk humanistmanifest.

30 Human-Etisk Forbund og Norsk Folkehjelp sammen

Forbundet faser ut sin bistandsgren, HAMU, og inngår samarbeid med Norsk Folkehjelp.

33 Humanistisk Ungdom

Avtroppende leder, Anders Garbom Backe, tar farvel etter to år.

3 Tema

34 Norge er et pluralistisk samfunn, men hvor bra er landet vårt på å være det? I tidligere tider har vi behandlet minoriteter ganske dårlig. Hvordan får vi dagens mangfoldige samfunn til å henge sammen på en god måte? Hva skal være våre fellesverdier?

4 Meninger

48 Portrettet

Generalsekretær Norsk Folkehjelp, Liv Tørres, har vært med på mye. Blant annet opplevde hun demokratiseringsprosessen i Sør-Afrika på nært hold.

58 Menneskerettigheter

Det afrikanske kontinentet produserer store mengder flyktninger, blant annet på grunn av menneskerettighets-situasjonen. Men det er håp.

62 Humanismens tenkere

NY SERIE: Vi tar for oss ti tenkere fra historien, som har lansert noen viktige ideer som humanismen har gjort til sine egne.

68 Bøker

70 Human etikk

Kan vi klandres for det vi ikke gjør og det vi ikke vet?

74 Info fra Human-Etisk Forbund

Annonseringer, kontaktinfo for organisasjonen, medlemsinfo m.m.

Aktuelt

NOTISER

REPORTASJE

BILDER FRA VERDEN

INTERVJU

NOTISER

ILLUSTRASJONSFOTO Cathrine Loraas Møystad / Østendingen

Kirken vil være klasserom

– Tar du utgangspunkt i læringsplakaten er kirken en av mange naturlige samarbeidspartnere i et læringsmiljø, sier rådgiver i Nord-Hålogaland bispedømme til Fritanke.no, som har kartlagt hva slags praksis som finnes på kirke-skole-samarbeid. Mange steder praktiseres møter mellom skoleledelse og biskop, blant annet for sondering av mulighet for samarbeid.

I noen bispedømmer, som blant annet Agder, Oslo og Stavan-ger, er det også tradisjon for at elever kan stille spørsmål direkte til biskopen når denne gjester skolene. «Majoritetsblindhet», sier HEF.

Les mer på Fritanke.no (9784)

► **Indonesia** – Norge har noe å lære av Indonesias religiøse grupper, som tross enkelte uroligheter, lever i fred med hverandre, sa Solberg da hun besøkte Indonesia i midten av april. De enkelte urolighetene statsministeren nevner vekker derimot stor bekymring hos menneskerettighetsorganisasjoner, som mener den religiøse toleransen er under økende trussel fra konservative krefter. Både internasjonale og indonesiske organisasjoner har de siste årene meldt om stadig økning i tilfeller av diskriminering, forfølgelse og vold mot religiøse minoriteter. [9842]

► **Vatikan-staten** Frankrike utnevnte den åpne homofile Laurent Stefanini som ambassadør til Vatikan-staten tidlig i januar. Han er fortsatt ikke akseptert. Ifølge en rekke medier skal pave Frans hatt et privat møte med Stefanini 18. april og gitt beskjed om at Vatikanet ikke vil godkjenne ham fordi han er homofil. Frankrike innførte i 2013 ekteskap for homofile, og visstnok likte paven heller ikke det.

01

HJELPER RELIGIONS-AVHOPPERS I USA

► **USA** Folk som er vokst opp i små, lukkede trossamfunn mister i økende grad troen og vil bryte ut. Mange har lest på nettet at det er en verden utenfor, og vil bli fri fra den strenge kontrollen de har vært underlagt hele livet.

Recovering from Religion hjelper folk i en slik situasjon og ledes av Sarah Morehead.

– Jeg var en vaskeekte «southern baptist». Det er en lang historie bak hvorfor jeg brøt ut og til slutt mistet troen, men jeg trengte mye støtte og hjelp da det skjedde. Og etter at jeg hadde kommet ut, hadde jeg lyst til å hjelpe andre i samme situasjon, forteller hun.

Organisasjonen har en hotline med samtalepartnere som hjelper folk i krise døgnet rundt. Sarah Morehead forteller at de får stadig flere henvendelser. Og jo flere som kommer seg ut, jo flere blir det som gjerne vil stille opp og hjelpe andre.

– Religion i USA er i ferd med å falle fra hverandre. Det er spesielt de yngre som bryter ut, og jeg tror internett er hovedårsaken. For å få lukkede,

autoritære trossamfunn til å henge sammen, er lederne avhengig av å lage en boble som medlemmene ikke kommer seg ut av. Internett sprenger denne boblen. Det er mye vanskeligere å ha kontroll over folk når man ikke lenger kontrollerer informasjon, sier hun.

– *Blir alle de som «kommer ut» ateister med en gang?*

– Nei, slett ikke. Mange beholder troen, men kanskje i en litt mer liberal versjon. Det er ikke noe poeng for oss at de skal slutte å tro. Vi mener ingenting om det. Dette handler om å hjelpe folk å komme seg ut av et lukket og kontrollerende miljø. En av de viktigste tingene vi gjør, er å hjelpe folk til å bygge opp et nytt sosialt nettverk. Mange blir stående helt på bar bakke når de bryter. De mister alt. Venner og familie bryter kontakten, forteller Sarah.

De hjelper også folk som blir værende i trossamfunnene, og som ikke har mot til å bryte. For det er ikke alle som greier overgangen. De velger heller å holde tett om at de egentlig kunne ha ønsket seg et annet liv, forteller hun.

01 Sara Morehead og Teresa McBain i Recovering from Religion.

Teresa McBain er også aktiv i organisasjonen. Fram til 2012 var hun prest i en metodistkirke i Tallahassee, Florida. På slutten av prestegjerningen var det en periode der hun visste og hadde innrømmet for seg selv at hun var ateist. Men likevel fortsatte hun å holde gudstjenester for menigheten, forteller hun.

[Les hele historien på Fri-tanke.no \[9843\]](http://Les%20hele%20historien%20p%C3%A5%20Fri%20tanke.no%20%5B9843%5D)

HJELPEKILDEN

► **Norge** I Norge finnes Hjelpeskilden, et selvhjelpstilbud til mennesker som har forlatt usunne religiøse miljøer.

Hjelpeskilden har nå etablert prosjektet «Etter den vanskelige troen»; samtalegrupper for mennesker i religiøse brunnprosesser.

Se Hjelpeskilden.no for mer informasjon.

ALTERNATIVMESSE HELE ÅRET

📍 **Bali** – På syttitallet var det hippiene som først utviklet og tilpasset markedet her i Ubud. Hippiene kjøpte kunsthåndverk direkte av kunstnerne og solgte det i hjemlandene sine. Forholdet mellom lokale og besøkende var mer basert på gjensidig nytte og sympati. De moderne hippiene er annerledes, de interagerer ikke noe særlig med lokalbefolkningen, og de har til og med sin egen økonomi. "Alternativnæringen i byen er stort sett er drevet av innflyttere. For eksempel er mange av yogastedene som har poppet opp de siste årene drevet av utlendinger, de fleste lærerne er utlendinger og de besøkende er utlendinger., forteller

balineseren og hotell innehaveren Agung til Fritanke.no.

Etter den amerikanske suksessboka og filmen *Eat, Pray, Love* økte den spirituelle turismen i Ubud på den indonesiske Bali. Agung er skeptisk.

– Alternativfolkene fungerer som et eget samfunn i samfunnet, nesten helt avsondret fra lokalt liv. Ubud og lokalbefolkningen er redusert til en eksotisk kulisse for turister. Alternativfolkene har til og med sine egne ritualer, si er han.

Les hele artikkelen om hvordan den vestlige New Age-kulturen har påvirket landsbyliv og turistnæring på Bali på Fritanke.no (9845)

VAKSINEMOTSTANDER MÅ BETALE DUSØR

📍 **Tyskland** Den omstridte tyske biologen Stefan Lanka nekter for at virus eksisterer. Han tror for eksempel ikke HIV-viruset finnes, men er funnet opp for å åpne nye markeder for legemiddelindustrien. Lanka er følgelig sterk motstander av alle former for vaksiner, ettersom vaksiner er meningsløst så lenge det «ikke finnes virus».

I 2011 annonserte Lanka en dusør på 100.000 euro (ca.860.000 kroner) til den som kunne bevise at meslingviruset finnes. Hvorfor ikke? tenkte legen David Bardens, og sendte et fylldig skriv, inkludert kontonummer, med vitenskapelig dokumentasjon på at, joda, meslingviruset finnes.

Lanka nektet å akseptere dokumentasjonen, og fastholdt at han ikke ble overbevist av artikler publisert i anerkjente medisinske tidsskrifter.

Det aksepterte ikke Bardens, og tok saken til retten, og 12.mars i år kom dommen i den sør-tyske byen Ravensburg. Domstolen leid inn medisinsk eksperthjelp, og konkluderte med at David Bardens hadde greid å dokumentere at meslingviruset finnes, og at Stefan Lanka derfor må utbetale dusøren på 100.000 euro. Lanka anket dommen. (9761)

Fun fact: Nesten hver fjerde amerikaner oppgir nå å være uten religion. Les mer på Fritanke.no (9841)

BHA SENDER ATEISTHÅNDBOK TIL ALLE SKOTSKE UNGDOMSSKOLER

📍 **Skottland** Det britiske humanistforbundet (BHA) sender et eksemplar av *The Young Atheist's Handbook: Lessons for Living a Good Life without God* til hver eneste ungdomsskole i Skottland. Boka, av naturfagslæreren, skribenten og filmskaperen Alom Shaha, er den selvbiografiske historien om hans oppvekst i et bangladesisk muslimsk miljø i sørøst-London og hvordan han overkom vanskeligheten med å erkjenne at han var ateist, og hvordan han lærte seg å leve et godt liv, fullt av ærefrykt og undring, basert på humanistiske prinsipper.

Initiativet er fullstendig crowd-funded, og del av BHAs arbeid for å sikre unge mennesker tilgang til ressurser, for eksempel på skolebibliotek, som kan gjøre dem i stand til å ta egne valg om verdier og tro. Boka er allerede distribuert til alle ungdomsskoler i England, Wales og Nord-Irland i løpet av det siste året.

Washington DC er et ormebol av lobbyister, og humanistbevegelsen er med. Men ting er ikke så ille som i tv-serien *House of Cards*, får vi vite.

Humanistlobbyistene i Washington

T Even Gran i USA F Scanpix/Even Gran

– Nei den serien er veldig overdrevet. Jeg liker den ikke, for den skaper fordommer og politikerforakt. USA styres ikke gjennom drap og mørke konspirasjoner. Vi har faktisk et ganske åpent system, sier Matt Bulger.

Han er ansatt lobbyist i American Humanist Association (AHA), Human-Etisk Forbunds søsterorganisasjon i USA, med fast kontorplass på organisasjonens hovedkontor i Washington DC. Bulger har fortid som praktikant i kongressen der han jobbet med de demokratiske kongressrepresentantene Al Franken og Travis Childers. Han arbeidet både i Senatet og i Representantenes hus – de to kamrene av den amerikanske kongressen.

– Jeg gikk på møter som politikerne selv

ikke hadde tid til å gå på og skrev referater til dem, pluss at jeg deltok i diskusjoner og kom med råd. En praktikant er lavt på rangstigen i det politiske systemet, men samtidig er det svært attraktivt å komme på innsiden. Du må ha bakgrunn og utdanning, og det skader ikke å kjenne noen heller, forteller han.

ERFARINGEN FRA KONGRESSEN var selvsagt viktig da Matt senere fikk jobb som lobbyist for AHA. Og det er en viktig jobb. Politiske beslutninger som vedrører forholdet mellom stat og religion blir kontinuerlig tatt i Kongressen, og da vil naturlig nok humanistene ha en hånd på rattet.

– Jobben handler mye om å gå på åpne møter i kongressen og å få representanter i tale. Hvis jeg ikke får kontakt med politikerne personlig, snakker jeg kanskje med en rådgiver som lover å ta det opp med den det gjelder. Vi gir dem informasjon, med andre ord. Så er det opp til dem. Det er ikke så veldig glamorøst. Noen ganger får jeg napp, andre ganger ikke. Som oftest jobber jeg sammen med andre som prøver å påvirke i samme retning. Da er det lettere å bli hørt, forteller han.

Rundt 15 minutters gange fra hovedkvarteret til American Humanist Association, ►

01 De sekulære amerikanske organisasjonene American Humanist Association, Center for Inquiry og Secular Alliance of America driver alle lobbyvirksomhet overfor kongressmedlemmene og rådgivere på Capitol Hill.

American Humanist Association

Human-Etisk Forbunds søsterorganisasjon i USA. Driver lobbyvirksomhet gjennom *Center for Freethought Equality* og forsvarer en sekulær stat i retten gjennom *The Appignani Humanist Legal Center*. Dattervirksomheten *The Humanist Society* tar seg av seremoniene. **Les mer om AHA på Fritanke.no [9816].**

Center for Inquiry (CFI)

Jobber for et sekulært samfunn basert på vitenskap, rasjonalitet og sekulær humanisme. CFI driver kritisk undersøkelse av paranormale og kvasivitenskapelige påstander, men er også opptatt av religionskritikk og stat/religion problematikk. CFI tilbyr også seremonier.

Secular Coalition for America

Landsdekkende paraplyorganisasjon med en rekke ateistiske, humanistiske og fritenkerorganisasjoner. Spesielt opptatt av å bekjempe diskriminering av ikke-religjøre. Viktig årsak til at den sekulære bevegelsen i USA greide å samle seg på 2000-tallet.

«Noen ganger får jeg napp, andre ganger ikke.»

finner vi hovedstadsfilialen til Center for Inquiry (CFI). Advokat Nicholas J. Little og lobbyist Ed Beck tar imot oss. CFI er en organisasjon som jobber for de samme sekulære verdiene som AHA, blant annet gjennom lobbyvirksomhet. CFI har også, i likhet med AHA, et team med celebranter som kan ta seg av vigsler og gravferder med på ikke-religiøs vis.

Organisasjonen skiller seg imidlertid fra AHA ved at den i langt større grad kjemper for vitenskapelig skeptisisme og kritiserer kvakksalveri og irrasjonalitet. Et eksempel på det er kampanjen «Keep healthcare safe and secular», der organisasjonen kjemper for at helsevesenet ikke må gi slipp på vitenskapelige prinsipper, og at de bør holde alternativbransjen på god avstand. Organisasjonen er også tydelige motstandere av å tillate vaksinenekting på religiøs grunnlag.

– Vi jobber mye internasjonalt. I det siste har vi engasjert oss i saken til den saudiarabiske fritenkeren Raif Badawi. Vi har også engasjert oss i saken til sudanesiske Mariam Yahia Ibrahim Ishag, som ble dømt til døden fordi hun konverterte fra islam til kristendom, forteller de to.

CFI er todelt. Committee for Skeptical Inquiry tar seg av skeptisismen, mens Council for Secular Humanism tar seg av omtrent det samme som AHA. Førstnevnte underbruk gir ut bladet *Skeptical Inquirer* mens det andre gir ut magasinet *Free Inquiry*. I hovedkvarteret til Center for Inquiry i Buffalo, New York, foregår mye av de sosiale aktivitetene man finner i et kirkesamfunn.

– Der er det barnepass, utflukter og sosialt samvær. Vi er opptatt av å bygge et fellesskap rundt livssynet vårt. Vi prøver å få til slikt på de andre stedene vi holder til også, men det er i Buffalo vi har flest folk, sier de to.

Tilbake til lobbyvirksomheten. AHA og

CFI er nemlig ikke de eneste sekulære lobbyistene. Litt lengre ned i samme gate holder Secular Coalition for America til. Kelly Damerow er fungerende leder.

SECULAR COALITION FOR America startet som en paraplyorganisasjon for USAs ateist- og humanistorganisasjoner i etterdønningene etter terrorangrepet 11. september 2001. Hensikten var å samle alle de sekulære, liberale kreftene, skape mer selvbevissthet i bevegelsen og gjøre den mer synlig. I dag er det 17 organisasjoner som har valgt å samle seg under paraplyen. Alle som vil knytte seg til må eksplisitt si at arbeider ut fra et ikke-religiøs, ateistisk grunnlag, forteller Damerow.

Hun sier at behovet for samling og bevisstgjøring nok var viktigere i starten, enn nå. For i løpet av de siste ti årene har den sekulære bevegelsen vokst seg mye større og mer selvbevisst. Secular Coalition for America kan dermed trekke seg mer i bakgrunnen. Samtidig spiller den fortsatt en viktig rolle, for eksempel som koordinator av tidenes hittil største samling for ikke-religiøse amerikanere, Reason Rally i mars 2012. Arrangementet samlet godt over 10.000 ateister, skeptikere, humanister og fritenkere fra hele landet på plenen foran kongressbygningen i Washington DC. Eller da koalisjonen koordinerte reaksjonene fra landets ateist- og humanistorganisasjoner etter drapet på tre muslimer i Sør-Carolina i februar 2015. Drapsmannen var erklært ateist og det ble spekulert i om dette var årsaken til drapene.

– Derfor var det viktig at bevegelsen gikk samlet og entydig ut og fordømte drapene, noe vi lyktes godt med, sier hun.

Rettssaker driver koalisjonen ikke med

selv, men koordinerer informasjon mellom de organisasjonene under paraplyen som gjør dette. Lobbyvirksomhet er derimot en viktig aktivitet, og mange av sakene er felles med CFI og AHA.

– Er det noen saker der medlemsorganisasjonene er uenige?

– Ja, det er det. Mange av våre medlemmer mener at staten må slutte å gi skattefritak til religiøse ledere. Men vi har også en del medlemmer som har registrert seg som «religiøs organisasjon» for å få nettopp disse økonomiske fordelene. Så de er selvsagt uenige. Og da holder vi oss unna. Det er viktig for oss å være samlende, sier hun.

En viktig sak alle fire lobbyistene samarbeider om for tiden, er et forslag i praksis vil kutte pengestrømmen til offentlige skoler til fordel for private skoler. De føderale myndighetene i Washington DC finansierer rundt 15 prosent av utgiftene til USAs skoler, mens resten kommer fra delstatene og lavere nivåer i systemet. Forslaget i kongressen går ut på at disse midlene, som tidligere bare har gått til offentlige skoler, nå i større grad skal fordeles i tråd med et «la pengene følge eleven»-prinsipp. Kongressen vil dele ut såkalte «school vouchers», som elever og

01

02

03

01 Matt Bulger AHAs ansatte lobbyist, med fast kontorplass på organisasjonens hovedkontor i Washington DC.

02 Advokat Nicholas J. Little og lobbyist Ed Beck leder CFIs lobbyistarbeid.

02 Kelly Damerow er fungerende leder for paraplyorganisasjonen Secular Coalition for Americas, som huser 17 organisasjoner. ➤

familier kan bruke på den skolen de vil.

I praksis vil medføre overføringer av offentlige midler til religiøse privatskoler.

– Vi er ikke en politisk organisasjon, så vi har ingen formelle synspunkter på debatten private vs. offentlige skoler. Likevel advarer vi mot dette forslaget, og det er fordi offentlige skoler er langt strengere regulert når det kommer til ikke-diskriminering og livssynslikestilling enn de private. De private skolene kan i praksis gjøre nesten som de vil når det gjelder forkynning av religion og diskriminering av folk på det grunnlaget som passer dem selv. Styrer vi pengestrømmen fra de offentlige til de private skolene, sier vi også ja til offentlig finansiert diskriminering av homofile og kvinner. Det er et menneskerettsproblem, og det kan vi engasjere oss i, sier Nick og Ed i Center for Inquiry.

Matt Bulger i AHA mener også opplegget er en skjult undergraving av antidiskrimineringslovverket i USA.

– School vouchers er ganske enkelt en måte å undergrave arbeidet for likestilling og mot diskriminering i samfunnet. I praksis vil ordningen fungere som en indirekte statlig støtteordning til diskriminering og undertrykking av minoriteter, sier han.

Han tror ikke school vouchers på nasjonalt nivå kommer til å bli realisert i denne omgangen. Kanskje kongressen vedtar det, for dette er jo republikansk politikk og de har flertall i Kongressen. Men forslaget vil bli stoppet av president Obama, tror han.

KAMP MOT SÆRORDNINGER og fritaksordninger på grunn av religiøs overbevisning ser ut til å være en fellesnevner

for sakene de tre organisasjonene jobber med. En annen sak alle nevner er hvordan enkelte politikere nå jobber for at det skal være mulig å bruke religiøs overbevisning som argument for å slippe unngå helseforsikring gjennom Obamacare – en ordning som er ment å finansiere helsestell for alle amerikanere.

Obamacare er basert på et prinsipp om at alle, fattig som rik, er nødt til å kjøpe helseforsikring gjennom ordningen. De som tjener under en viss sum slipper, men er likevel forsikret. Tanken er at alle de friske og velstående som er nødt til å betale seg inn i ordningen, gjennom sine innbetalinger vil finansiere helsestellet til de som ikke har penger. Det er en solidaritetsordning, og ikke helt ulikt ordningen vi har i Norge, rent bortsett fra vi betaler «forsikringspremien» over skatteseddelen.

Mange republikanerne jobber for at

det skal være mulig å be seg fritatt fra denne ordningen, for eksempel hvis man mener den er i strid med ens religiøse overbevisninger. Dette er fullstendig uakseptabelt, mener de alle humanistlobbyistene vi snakker med.

– Mulighet for å slippe Obamacare på grunn av religion ble foreslått før valget i fjor høst, men nedstemt. Nå, når republikanerne har fått flertall igjen, prøver de seg på nytt. Slike unntaksordninger vil selvsagt undergrave hele programmet. Hele poenger er borte hvis det skal være frivillig, sier Kelly Damerow.

Matt Bulger understreker at hovedmotivasjonen for å engasjere seg mot dette, er at det er feil å tillegge religiøs overbevisning så stor vekt at man skal slippe å bidra inn i et slikt spleiselag.

– Her ser vi hvordan religion igjen brukes som en brekkstang for å undergrave en politisk ordning. Det er et misbruk av religionsfriheten, slår han fast.

01

01 Religion og politikk: 7.mai er det den lovfestede National Day of Prayer, med lovpålagt uttalelse fra presidenten.

En annen problemstilling i samme gate, er etterdønningene etter en lov som ble vedtatt i 1993 – den såkalte Religious Freedom Restoration Act (RFRA). Hovedprinsippene i loven er at religionsfriheten til et individ ikke skal overstyres med mindre staten har en veldig god grunn. I tillegg må alle alternative løsninger være prøvd.

SOMMEREN 2014 kom en høyesterettsdom som slo fast at også ikke-børsnoterte bedrifter kan påberope seg religionsfrihet og kreve unntak fra generelle lover de mener bryter med religiøse påbud. Den konkrete saken handlet om en bedrift som nektet et lovpålegg om å sørge for at deres ansatte fikk tilgang til fødselsplanlegging.

Høyesterettsdommen førte til at flere delstater begynte å endre sine egne lover for å innarbeide kravet om at lokale bedrifter, på grunn av religiøs overbevisning, skal kunne overprøve lover som for eksempel forbyr diskriminering på grunn av kjønn, rase eller seksuell legning.

I mars fikk vi et mye omdiskutert eksempel på dette i Indiana, da delstaten vedtok en slik lov. Når det gikk opp for folk at dette faktisk ville sette næringsdrivende i stand til å nekte å selge varer eller tjenester til homofile eller andre grupper de ikke liker, på bakgrunn av religiøs overbevisning, ble det veldig store protester. Indiana har nå innført tiltak for å hindre dette, men det gjenstår fortsatt å se hvilke praktiske utslag det vil gi.

– Det er helt vanvittig! Det er individer som har religionsfrihet, ikke bedrifter. Dette er et godt eksempel på hvordan religionsfrihet brukes som et våpen for å undergrave viktige fellesordninger. Alle må se at vi er på ville veier hvis en blomsterbutikk kan nekte å selge blomster til et homofilt par som skal gifte seg. Et slikt samfunn vil vi ikke ha, utbryter Nick i møterommet hos Center for Inquiry.

Matt Bulger fra AHA er enig:

– Skal bedrifter også kunne ha en religion nå? Det er jo helt vanvittig. Igjen, dette er en strategi for å undergrave alt som har med antidiskrimineringslovgiving å gjøre, slår han fast.

Det skjer også mye rart på delstats-

«Her ser vi hvordan religion igjen brukes som en brekkstang for å undergrave en politisk ordning.»

nivå. I Oklahoma arbeider SCA det for at dommere og jurister ikke lenger kan være vigslere. Resultatet blir at hele befolkningen, uansett livssyn, må henvende seg til et religiøst trossam-

funn når de vil gifte seg, og ergo blir legalisering av homofile ekteskap vanskeligere. Politikerne i Oklahoma prøver med andre ord å fjerne borgerlig vigsel, noe det vel ikke bør overraske noen at humanistbevegelsen er sterke motstandere av.

CFIS LOBBY-DUO forteller at de for tiden bruker mye tid på å jobbe for at humanistiske, sekulære celebranter skal likebehandles med religiøse. I dag er det bare religiøse seremoniledere som har rett til å vie folk juridisk og formelt. Så langt har CFI fått gjennomslag for at også humanistiske celebranter skal få lov i Indiana, og jobber med tilsvarende saker i Illinois, Texas og Wisconsin.

– Jeg har stor tro på et bredt gjennomslag her. Det er diskriminerende at humanistiske celebranter skal behandles annerledes enn de religiøse, sier Nick.

AHA slipper dette problemet. De har nemlig registrert seg formelt som en «religiøs» organisasjon, og har dermed vigselfrett over hele USA. Dette illustrerer en sentral motsetning i den amerikanske humanistbevegelsen; skal man tilpasse seg et diskriminerende regelverk, eller skal man registrere seg som det man faktisk er, en ikke-religiøs organisasjon, og heller kjempe for en endring.

Ateistbloggere lever farlig

T Kirsti Bergh FNTB Scanpix

➔ **Et farlig liv for fritenkere i Bangladesh:** Den profilerte ateistiske forfatteren og bloggeren, Avijit Roy, ble drept i Bangladesh' hovedstad Dhaka i februar. USA-baserte Roy, som også stod bak den populære bloggen Mukto-mona myntet på fritenkere, rasjonalister, skeptikere, ateister og humanister med bakgrunn fra sør-Asia, var i landet med en ny bok. På vei fra en bokmesse, ble han angrepet av gjerningsmenn med macheter og død kort etter på sykehus.

Stedet hvor han ble drept er gjort til et minnested, med lys, blomster og plakater. Menneskerettighetsaktivister og sekulære har tatt til gatene og protestert.

I slutten av mars ble så en annen blogger, Washiqur Rahman, hacket ihjel på lignende vis i Dhaka. Angriperne mente han hadde ærekrenket islam i sosiale medier. I mai ble nok en blogger og humanist, Ananta Bijoy Das, angrepet og drept av maskerte menn med machete på åpen gate. Das skulle besøkt svenske PEN på pressefrihetens 3.mai, men fikk ikke visum.

[Mer på Fritanke.no](http://Mer.på.Fritanke.no) [9741,9838]

Nestleder i Kirkerådet er mor til nestleder i Humanistisk Ungdom. Det er både rosenrødt og vanskelig.

EPLET FALT ET STYKKE FRA STAMMEN

T Kirsti Bergh F Marte Gjørde

– Det ville ikke falle meg inn å ønske at han var en annen!

Vi sitter ved kjøkkenbordet hos familien Gunleiksrud Raaum i Asker, sammen med mor Kristin Gunleiksrud Raaum og sønn Haakon Gunleiksrud. Mens hun er nestleder i Kirkerådet og har vært yrkesaktiv innen trosopplæring og formidling av kristen kulturarv til barn og unge, er 18-årige Haakon nyvalgt nestleder – i Humanistisk Ungdom. Kristin har nettopp innrømmet at det *er* sårt at Haakon ikke er kristen, for henne som tror på dåpens realitet og frelsen.

– Men i det daglige handler det bare om at jeg ser hvem Haakon er, og sånn er han. That's it!

– Jeg har sånn sans og respekt for ham, og det tror jeg er gjensidig, sier hun og ser på sønnen.

Haakon, som er en halvmeter høyere enn sin mor, men halvmeteren kortere i snakketøyet, nikker.

Etter å ha vokst opp i et hjem der gudstroen var en selvfølgelig del av livet, selv om det var mer vektlegging på kulturformidling, kirkekunst og bibelfortellinger enn aktivt menighetsliv, gikk Haakon gjennom en «en lang prosess i underbevisstheten» som endte med konklusjonen «jeg tror ikke på Gud lenger», forteller han. Kunnskapstørsten og et rasjonelt innstilt sinn, og dype filosofiske diskusjoner med venner og familie, gjorde at han tenkte seg ut av troen.

– Gudstroen hadde vært en naturlig del av meg, som hadde vært klar og selvsagt, så det var litt merkelig ikke lenger å tro at det var noe som var større enn meg selv, men jeg tenkte ikke mer over det, sier Haakon.

– Jeg kan ikke huske at du fortalte meg at du ikke var kristen, men Jeg kan huske at jeg skjønnte at det var ganske tydelig hvor det bar, legger Kristin til.

– Det jeg har vært opptatt av, har vært opptatt av å ha en grunnleggende og reell respekt for hva mine barn tenker og tror. Og å bidra – i den grad jeg kan – til å kvalifisere standpunktene.

– Jeg har aldri opplevd noe annet enn respekt og forståelse, understreker Haakon. ➤

Han ble invitert med av en venn på Humanistisk Ungdoms sommerleir som 16-åring.

– Da du kom tilbake var du begeistret og hadde fått et forum for å diskutere de tingene som *du* var opptatt av, som du ikke fant i kirken.

ETTER SOMMERLEIREN meldte Haakon seg inn i HU og ut av Den norske kirke. Noe Kristin husker var litt sårt å få beskjedt om.

– Men først og fremst hadde jeg en veldig sterk opplevelse av at det var riktig for deg, og at det var den du var. Da ble det å skulle protestere på det eller bagatellisere det ikke en relevant reaksjon.

I kirkelige sammenhenger har hun fått høre at dette sikkert er et forbigående opprør og så videre, men for henne er det ikke et alternativ å forholde seg til sønnens overbevisning som noe hun tror eller håper skal gå over.

– Jeg har rett og slett ikke forholdt meg til så veldig til hva *jeg synes*. Det er ikke så relevant. Jeg ser hvor bra, riktig og nødvendig det har vært for Haakon å havne blant like-sinnede, liketenkende. Og hvis noen spør meg om jeg tror han vil være humanetiker for alltid, svarer jeg ja. Det er sann han er, ekstremt rasjonell og veldig kunnskapssøkende.

Kristin har også fått kritikk for ikke å gjøre det vanskeligere for sønnen å gå den veien han har gått ... Sett fra et kristent ståsted har hun kanskje snakket for lite om kristen tro og tatt for lett på opplæringsoppgaven. Selv har hun aldri tenkt at tro er noe som kan flyttes fra ett hode til et annet.

«Gudstroen hadde vært en naturlig del av meg.»

– Jeg har tenkt at jeg skal gi ham erfaringer og opplevelser og «dytte ham full» av bibelfortellinger; jeg har delt det jeg synes er viktig, men jeg har aldri trodd at det er noen kausalitet i trosopplæringen.

Haakon bekrefter at han har fått sin dose med kirkearkitektur og bibelkunst, og det har vært helt fint. Hans utvikling har overhode ikke vært noe opprør, og han har ikke noe negativt forhold til religion.

– Jeg er glad for at jeg har fått frihet til å tenke og tro selv. At jeg ikke har fått høre at «nå blir du ikke frelst», «nå kommer du ikke til himmelen». Det har vært viktig.

Verdimessig sett er mor og sønn stort sett på linje – for menneskerettigheter, likeverd, dialog, pluralisme, kritisk refleksjon og åpenhet. De er samstemte i at skillene i dag ikke går mellom livssyn, men innad i ulike religioner og livssyn – mellom ekstremister og andre. Haakon har sågar hjulpet sin mor i kampen for homofilt ekteskap i Den norske kirke. Kristin er nemlig initiativtaker til Åpen folkekirke, som stiller liste ved kirkevalget til høsten. Haakon har hjulpet til å utarbeide en modell for mandاتبeregning. Det har gjort at han har fått kjeft fra konservativt hold for å «blande seg» i indre forhold i andre trossamfunn.

– **MEN DET ER IKKE** bare rosenrødt og søndagsskoleidyll, altså, utbryter Kristin.

De er ikke enige på alle punkter når det kommer til livssynspolitikk, for eksempel når det gjelder skole og opplæring i religion. Selv om mor bedyrer at sønnen har vært motakelig for hennes synspunkter. Og selv om det ikke alltid er morsomt å bli satt på plass av mor når man skriver leserinnlegg, har Haakon lært seg å verdsette at han har en mor som har peiling og kunnskap om livssynspolitikk og som kan kvalitetssikre fakta.

Den rasjonelle sønnen har også klart å gjøre mor fly forbanna.

– Vi har jo veldig ulikt innslag til de store spørsmålene. Jeg liker ikke når han snakker reduksjonistisk om--

– Naturalistisk, tenker jeg vi sier, skyter Haakon inn.

– Jeg kaller det reduksjonistisk – om åndelige spørsmål. Da sier jeg i fra!

– *Som for eksempel?*

– For eksempel at jeg ser på kjærlighet som et produkt av evolusjonen, med elektriske signaler og hormoner som får deg til å reproducere. Som er veldig nitrist forklaring på

01 – Du koddet ikke med kjærligheten, altså! Mamma Kristin ble sinna da Haakon reduserte kjærlighet til et spørsmål om hormoner og nevroner.

01 Renessanse-kunstneren Donatello Maria Magdalena-skulptur gjorde sterkt inntrykk på Kristin første gang hun så den. Haakon forstår at hun føler, men har selv ingen dyp opplevelse av den.

01

02

01

de viktigste delene av menneskelivet, som mamma har en helt annen forklaring på.

– Jeg ble ganske sinna. Du koder ikke med kjærligheten, altså! Kjærligheten som en realitet, som en kraft! Kjærligheten som er sterkere enn alt, som håper alt, tror alt, tilgir alt – den som ikke er knyttet til et resultat, nemlig reproduksjon, men som setter et annet menneske foran seg selv – kan for meg ikke kun forklares med elektriske impulser i hjernen! Jeg finner meg ikke i at du snakker ned den – så da krangla vi.

TROSS «REDUKSJONISTISK» syn på det åndelige, mener Haakon at han med sin bakgrunn har med seg en viktig egenskap inn i sitt engasjement i Humanistisk Ungdom:

– Jeg har stor forståelse og respekt for hvor viktig religion er i mange menneskers liv. Det å ha et innenfraperspektiv er veldig nyttig. Jeg er helt klart på at jeg ikke tror på noe overnaturlig, det er ikke del av min filosofiske virkelighetssyn, sier han.

– Men det å ha åpenhet for folks religiøsitet er viktig for å kunne leve sammen i livssynsåpent samfunn. Jeg vil motarbeide tanken om at religion er noe negativt som burde fjernes. Jeg ønsker å dra HU i en liberal og tolerant retning, som anerkjenner at vi har forskjellig livssyn og heller fokusere på hvordan vi er mellom hverandre og hvordan religion og livssyn *anvendes*, poengterer Haakon.

– Det tenker jeg også. Jeg er blitt mer åpen for verdien i livssynshumanismen de seinere årene. Jeg blir veldig fort provosert når livssynshumanismen nedskrives i kristne sam-

«Jeg er blitt mer åpen for verdien i livssynshumanismen.»

menhenger, som «retten til et meningsløst liv». Den type ytringer finner du i alle grupper, men det fins innlegg eller kommentarer fra kristne på ulike nettsider som gjør det pinlig å være kristen ..., erkjenner Kristin.

DET Å HA EN IKKE-TROENDE sønn mener Kirkerådets nestleder har ført til avlæring av godt skjulte hegemoniske holdninger.

– Jeg har utviklet en litt sterkere og raskere ryggmargsrefleks når det gjelder «majoritetsblindhet».

Som da Kirkemøtet nylig argumenterte mot søndagsåpne butikker med henvisning til at hviledagen var en gave fra Gud.

– Du kan ikke argumentere for en fellesskapsordning ut fra argumentasjon som gjelder én gruppe og ikke er allmenn.

Gjensidig respekt og dialog er også oppskriften på fred og fordragelighet i familien tross ulike virkelighetsoppfatninger.

Men noen aspekt er vanskeligere enn andre.

– Det er noen som har spurt meg om jeg går rundt og tenker på at du ikke blir frelst.

– M-hm ...

– Men det gjør jeg ikke, sier hun og forsøker å utdype.

For det er et *kjempevanskelig* spørsmål. Kristin tror at det er mer etter døden, og hun tror ikke at frelse er noe

for de få. Samtidig synes hun det å si at hun tror alle blir frelst er en grunnleggende mangel på respekt for de som ikke tror ...

– Jeg tror ikke på et individuelt liv for noen etter døden ... Jeg har vel aldri hatt en veldig sterk trang til å definere hva som skjer, og det lever jeg godt med, og det er jeg nødt til å leve godt med!

I likhet med humanetikere er hun mest opptatt av dette livet. Hun tror på livet før døden. Også det har mor og sønn felles.

– *Så hvis jeg spør dere: hva er meningen med livet?*

– Jeg tror ikke på noen forhåndsbestemt objektiv mening med livet. Man må gjøre det beste ut av det man har, her og nå, svarer Haakon, kort og konsist.

– *Er du enig?*

– Både og ...

Kristin nøler.

– Det er forferdelig vanskelig å svare på det. Jeg er ute av stand til å finne et formelsvar. Jeg tror på livet i en større sammenheng, og for meg er ordene «nåde», «Gud» og «kjærlighet» relevante ord, svarer hun, med trykk på hvert ord.

– Men jeg klarer ikke å finne den setningen som gjør det til svaret på meningen med livet. Det finner jeg vel bedre uttrykt i kunsten, legger hun til og trekker inn begrep som «det uutsigelige».

HAAKON HAR BETRAKTET henne over kjøkkenbordet.

– Jeg ser det som grunnleggende positivt å ha en sann definisjon, både utad – i hvordan man har det med mennesker rundt seg – og for seg selv. Å ha en

trygghets- og kjærlighetsfølelse, opplevelsen av at det er noe større enn en selv, at man kan oppnå nåde. Jeg ser det som fine nøkkelord, men jeg opplever ikke det samme.

– Kan jeg få lov til å svare på litt annen måte, sier Kristin, og iler til bokhylla og kommer tilbake med en kunstbok og blar opp.

– Dette er renessanse-kunstneren Donatellos treskulptur av Maria Magdalena.

Hun peker på bildet som viser en annen kvinne enn den klassiske «fristerinnen», en sliten og nedbrutt kvinne som mangler tenner:

– Da jeg så denne statuen første gang, ante det meg noe veldig sterkt med meningen med livet. Jesu møter med mennesker, Jesus som snur den moralske verdensordenen opp ned. Møtet med Donatellas madonna ble for meg et fysisk møte med meningen med livet, på en måte som jeg ikke kan forklare, sier hun engasjert.

Haakon står ved siden av sin mor og tar inn fotografiene av den mangehundreårige treskulpturen i boka.

– Jeg ser hvordan det følelsesmessig påvirker. Men jeg føler ikke den samme sterke følelsesmessige virkningen. Jeg tenker for rasjonelt, tror jeg, sier han tenksomt.

01 I familien Gunleiksrud Raaum er det etter hvert Kristin som er blitt en minoritet blant de ikke-kristne, noe som har gjort at hun setter mer pris på troen sin.

02 Da Haakon fylte 17 år holdt stefaren en liten seremoni, der han overrakte ham sitt slitte eksemplar av Øverlands *Kristendommen - den tiende landeplage*, som han hadde kjøpt da han selv fylte 17.

► På pressefrihetens dag 3. mai kom 5. utgave av tegneserieheftet *Jesus Kristus & co.* Sist nummer kom for 20 år siden og hadde klar satirisk brodd til kristenfolket. Årets utgave prydes av en islamistisk og illsint Donald som tramper på et satireblad. Les Fritanke.no-saken [9831]

► Stortinget has-tevedtok å fjerne blasfemiloven 5. mai. – Et utrolig viktig signal å sende til verden, sa Kristin Mile i HEF. En rekke land straffer blasfemi knallhardt. I enkelte land risikerer man til og med dødsstraff for å bedrive religionskritikk. Det er et selskap Norge ikke bør være en del av.

► – Ingen blir utstøtt om de dropper omskjæring, sier forstander Ervin Kohn i Det mosaiske trossamfunn. Les hans kommentar til Fri tanke-saken om frivillighet og omskjæring. [9802]

– ØNSKER IKKE PREST OM JEG OMKOMMER

► – Jeg har lite lyst til at en prest skal stå og prate om Gud og Jesus dersom jeg omkommer, sier oberstløytnant Tormod Overland (bildet).

Når norske militære styrker reiser utenlands, følger en av Forsvarets 60 prester automatisk med. En siste honnør til en ateist kan lett bli kors og salmesang, fordi ingen spør hva soldatene selv ønsker dersom ulykken skulle være ute.

Overland, som er human-etiker, reagerer kraftig på at Forsvaret i liten grad ivaretar andre tros- og livssyn enn kristendommen når en omkommer skal hedres. Tilbudet er og blir en feltprest.

– Mange ønsker ikke kristne seremonier dersom de skulle bli drept, men Forsvaret har aldri kommunisert at det finnes andre alternativer enn feltprestene. Vi har svært begrenset reservasjonsrett slik jeg oppfatter praksisen til Forsvaret, forteller Overland.

Selv om Feltprestkorpsset på eget initiativ er i gang med en utredning om Forsvarets holdning til tro og livssyn, der det er hyret inn rådgivere innen livssynshumanisme og islamsk tro og praksis, er situasjonen ute i faktisk felt langt fra å ivareta pluralismen i livssyn i dag.

Oberstløytnanten er nylig kommet hjem etter oppdrag for

Forsvaret i Afghanistan og en hverdag der liv går tapt. Farene kan være veibomber, raketangrep, selvmordsbombere og skuddvekslinger. Vissheten om at døden kan inntreffe når som helst er høyst reell, også for dem som oppholder seg mest inne i leiren.

Prestenes posisjon utenlands er tydelig også i andre sammenhenger.

– Da vi markerte Forsvarets minnedag i Kabul i fjor var det med gudstjeneste. De som ville minnes de vi har mistet fikk kun dette tilbudet, forteller Overland.

Les hele saken, og felprestenes kommentar, på Fritanke.no [9836,9837]

STADIG FÆRRE MEDLEMMER I DEN NORSKE KIRKE

► Medlemmene i Den norske kirke utgjør nå **74,3 prosent** av befolkningen – og da er «tilhørende medlemmer», altså udøpte under 18 år som har minst en forelder som er medlem i Den norske kirke, også regnet med.

Andelen døpte i 2014 utgjorde 59,3 prosent av årets fødte. Antall dåps-handlinger har sunket med 15 prosent siden 2010. Andelen kirkekonfirmerte av årskullet er på 62,9 prosent, mot 63,6 i 2013. Og bare knappe 35 prosent av alle ekteskap ble inngått i kirkelig regi i 2014.

I gjennomsnitt gikk hvert kirkemedlem til gudstjeneste 1,5 gang i løpet av 2014.

Forbundet

GENERALSEKRETÆREN

NOTISER

I STYRE OG STELL

NORDISK SAMARBEID

NYTT I FORBUNDET

HUMANISTISK UNGDOM

Konfirmasjon

16,4 prosent av ungdomskullet har deltatt på forbundets konfirmasjonskurs og -seremonier i år. Det er en økning på 0,72 prosentpoeng fra i fjor, og stadfester at prosentandelen som velger Humanistisk konfirmasjon holder seg stabil og litt økende.

Denne flotte buketten glade ungdommer var konfirmanter i Operahuset Nordfjord 2. mai, og i tillegg til å stråle bidro mange av dem også med innslag under seremonien.

I løpet av vårmånedene har over 10 000 ungdommer fulgt kurs, og rundt omkring i landet er det arrangert omkring 350 høytidelige seremonier for å feire ungdommen. Mange tårer er også blitt felt i den forbindelse.

HUMANISME FORPLIKTER – OGSÅ INTERNASJONALT

Det første halvåret i 2015 har vært preget av katastrofer, terror, krig og uroligheter. Vi har fulgt nyheter om terror i Paris og København, flyktninger som drukner i Middelhavet, jordskjelvkatastrofen i Nepal, krigen i Syria og IS-ILs gjentatte herjinger i Midt-Østen.

Det er situasjoner som berører mange av oss og som skaper stor bekymring. Vi ser grusomme utslag av hvor gal og urettferdig verden kan være når makt og religioner misbrukes.

Menneskerettighetene brytes når mennesker fratas sin verdighet, sin frihet og sine fundamentale rettigheter. Dette må humanister reagere på.

PÅ LANDSMØTET I 2013 vedtok Human-Etisk Forbund en ny strategi for internasjonalt engasjement og samarbeid. Vi forpliktet oss blant annet til å være en pådriver for menneskerettigheter og humanistiske holdninger ved å støtte de internasjonale humanistorganisasjonene vi er medlem av. Humanistenes verdensorganisasjon (IHEU) driver viktig påvirkningsarbeid overfor internasjonale organisasjoner som FN og Europarådet og trenger all den støtten vi kan gi.

Vi forpliktet oss også til å støtte nye og etablerte humanistorganisasjoner i andre land, og fylkeslagene er oppfordret til å inngå samarbeid om kompetansebygging, erfaringsutveksling og eventuell økonomisk bistand med søsterorganisasjoner i andre land.

Det finnes humanister og humanistorga-

01 HEF skal bidra til arbeidet som gjør at rwandiske jenter i framtida i større grad får ta del i demokratiske prosesser og avgjørelser som berører deres liv.

nisasjoner over nesten hele verden, men ofte er organisasjonene små, og mange jobber under vanskelige kår. Det er fortsatt vanskelig å være humanist og ikke tilhøre majoritetsreligionen i mange land. Likevel arbeider små og litt større humanistorganisasjoner hardt for å bedre levekår, sikre rettigheter og kreve større frihet i sine land. Vår støtte og vårt samarbeid med andre humanistorganisasjoner kan bidra til endringer.

Som humanister må vi også engasjere oss i internasjonalt hjelpearbeid. Human-Etisk Forbund har inngått et samarbeid med Norsk Folkehjelp om bistand til to prosjekter, i Irak og i Rwanda. Begge prosjektene har som mål å begrense og motvirke undertrykking og diskriminering som er begrunnet i religion eller tradisjon. Forbundet øker den økonomiske støtten til bistandsarbeid, og vi oppfordrer også medlemmene våre til å bidra til prosjektene «våre».

T Kristin Mile, generalsekretær Human-Etisk Forbund

Les også

Er fremtiden religiøs?

Tall fra KIFO viser at et flertall i Norge er motstandere av å krenke «det andre oppfatter som helig» i offentligheten.

Er vi vitne til at religion igjen er i ferd med å kreve større makt over menneskers liv?, skriver Kristin Mile.

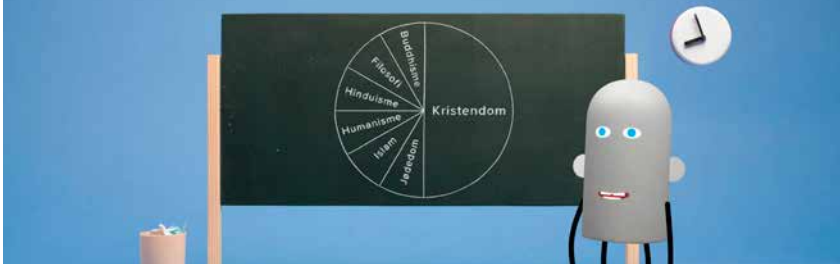
[Les på Fritanke.no](http://Les.påFritanke.no)
(9826)

F Tryk/Apt

Vi er mot forslaget om ca 50 % kristendom i KRLE-faget.

Du kan bidra til en mer inkluderende skole.

Bli medlem!

EN AV FIRE VIL HA KRLE-FRITAK

➔ Endringene i RLE-faget er vedtatt i Statsråd og blir gjort gjeldende fra høsten av. Til tross for at forslaget om å omdøpe dagens RLE-fag til KRLE, samt innføre et krav om at om lag halvparten av undervisningstiden skal brukes på kristendom, fikk hard medfart fra et nesten unisont høringskorps.

Human-Etisk Forbund

(HEF) skrev blant annet at «dette er uttrykk for en svært tvilsom pedagogikk – her skal kristendommen legges til grunn som standard og fasiten som «de andre» skal sammenlignes med og måles opp mot», mens Utdanningsforbundet pekte på at «kunnskap om kristen tru og tradisjon inngår elles i flere andre fag

i grunnskulen, til dømes i norsk, samfunnsfag, musikk og kunst og handverk».

En spørreundersøkelse som Norstat gjennomførte for HEF i mars viste at mer enn en av fire av alle foreldre med barn i grunnskolen ønsker en mulighet til alternativ undervisning til KRLE-faget dersom faget blir innført.

➔ Tidligere styreleder i HEF, Åse Kleveland, ble 6.mai utnevnt til Kommandør av St. Olavs Orden. – Vi er veldig stolte. Åse var vår styreleder gjennom seks år og hun bidro til å gi forbundet et kjent ansikt utad i en viktig tid, sa generalsekretær i HEF, Kristin Mile.

➔ Heder til HEF: Kampanje-filmene om konsekvensene av KRLE nådde nesten til topps i Kreativt Forums månedskåring av beste kampanjene innen kreativ kommunikasjon. Filmene ble laget i samarbeid med byrådet TRY. Se filmene på human.no/krle

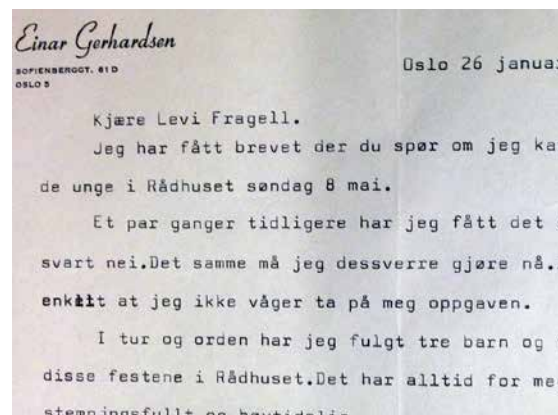
➔ Jølster asylmottak inviterte HEF Sogn og Fjordane til å snakke om HEF og humanisme. 15 personer fra ulike land og religioner var tilstades, flest muslimer. Mange hadde spørsmål etterpå. – Eg trur kanskje det var første gong dei var møtt med desse tankane, seier Astrid Bolstad frå HEF. Seinare vart det meir uformell prat om dialog og respekt. HEF-folka avslutta med «Din tanke er fri» og kva den handla om.

BREVET FRA GERHARDSSEN

➔ Tidligere styreleder og generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Levi Fragell, delte nylig et gammelt brev på Facebook. Brevet fra tidligere statsminister Einar Gerhardsen er et svar på en forespørsel om å holde tale på Borgerlig (nå Humanistisk) konfirmasjon i Oslo rådhus.

I brevet takker Gerhardsen pent nei til å stille opp, og forteller at han har svart nei flere ganger tidligere også. Årsaken er ganske enkelt at han «ikke våger å ta på seg oppgaven».

Gerhardsen skriver videre at han har vært tilstede på

mange konfirmasjonsseremonier i Oslo rådhus, blant annet for barn og barebarn, og at det alltid har vært en stemningsfull og høytidelig opplevelse for ham.

Gerhardsen beundrer arbeidet som gjøres i HEF

– La meg si til deg som jeg har sagt til Kristian Horn: Jeg beundrer dere som påtar dere oppgaven å stå for dette arbeidet. Jeg tror det er en god gjerning dere gjør, skriver Gerhardsen til Fragell.

[Les på Fritanke.no](http://Les.på.Fritanke.no) [9817]

➡ Rekordpåmelding det første døgnet etter at påmeldingen til Humanistisk konfirmasjon 2016 åpnet 4.mai! 2515 påmeldinger, og mer enn 400 flere enn på samme tid i fjor. Og det tross at det er 2269 færre 14-åringer i kullet i år. Påmeldingen er åpen til 1.oktober. Se human.no/konfirmasjon.

➡ – Mitt inntrykk er at kirkas opplegg er blitt mer lik det HEF kjører på sine kurs, sier førsteamanuensis i religion, livssyn og etikk ved Universitetet i Tromsø, Bengt-Ove Andreassen, til Vårt Land. Konfirmasjonsrådgiver i HEF, Inger-Johanne Slaatta er enig, men påpeker en viktig forskjell: – Vi ønsker de skal bli klokere, men de blir ikke medlemmer i HEF gjennom konfirmasjon. [9821]

➡ HEFs kommunikasjonssjef Agnieszka Bryn ble ufrivillig medlem i Den katolske kirke Norge da hun fødte barn i 1990. Kirken fikk fødselsmelding og registrerte både henne og sønnen. [9840]

LANDSMØTE 2015: UNGDOMMEN TAR OVER?

➡ I hvert fall er avtroppende leder i Humanistisk Ungdom (HU), Anders Garbom Backe (bildet) innstilt som ny nestleder i Human-Etisk Forbunds hovedstyre, som skal velges på landsmøte 12.-14. juni. Nåværende styreleder, Tom Hedalen (bildet), er innstilt til gjenvalg, og nåværende styremedlem, Terese Svenske (bildet), er innstilt som ny økonomileder.

– Han er en flott fyr med mange gode egenskaper, og han ble foreslått av noen som en mulig nestlederkandidat.

Vi har ikke sett på det som kontroversielt. Han er ung, det er fint. Vi klager ofte over at vi trenger noen friske unge pust. Jeg tror Anders kan være det, sier leder i valgkomiteen, Grete Brunæs, om 24-åringen.

Hedalen er inne i sin første lederperiode, men satt som nestleder under Åse Kleveland i perioden før. I tillegg til disse tre, er to styremedlemmer – Robert Rustad fra Vestfold og Tore Nyeggen fra Oppland – og 1 varamedlem, Line Mørch fra Aust-Agder,

innstilt på gjenvalg, mens et varamedlem – Rune Lie fra Sør-Trøndelag – rykker opp til fast plass. I tillegg til Garbom Backe er fylkesleder i Hedmark, Marie Edin Solheim, og Anne Mari Svendsen fra Troms helt nye navn på fast plass. Nye ansikt er det også på de tre følgende varamedlem-plassene: Øystein Brun, Hordaland, Espen Urkegjerde, Rogaland og Anne Bjørke, Hordaland.

Fritanke.no kommer til å rapportere fra landsmøtet.

– KRL-FAGET KOM FOR TIDLIG, OG PÅ FEIL GRUNNLAG

➡ 3.mai var det 20 år siden NOUen «Identitet og dialog», som ga KRL-faget, ble lagt fram. Fritanke.no snakket med utvalgsleder, da leder for Institutt for Kristen Oppseding nå biskop i Stavanger, Erling Pettersen, om utvalgets intensjoner, det som skjedde med religionsfaget da, og siden. – Det viktigste var selve grepet med å få ett fag i skolen. Tanken bak var at tro og livssyn er så viktige at en må ha en felles arena i klasserommet, både for å utvikle egen identitet uavhengig av religiøs ståsted. Grunntanken var gjennom dialog å skape respekt for forskjellighetene, sier han. I dag sier han at K'en i fagnavnet var en dårlig idé.

Bente Sandvig i HEF deler ikke Pettersens virkelighetsforståelse. Hun husker godt følelsen av ikke å bli tatt med på råd. Den gangen så man bort fra at skolens kristne formålsparagraf lå som et grunnleggende premiss for faget.

– Det var den samme formålsparagrafen som åpnet veien for et alternativt livssynsfag. NOUen gikk utenom det og forsøkte å lage et felles fag. Det tror jeg var veldig mye av grunnen til at det ble så sterke protester. Vi hadde en fagtradisjon i livssynsfaget, som hadde verdifulle bidrag til en mye mer likeverdig undervisning enn det gamle kristendomsfaget. Opplevelsen var at den fagtradisjonen ble ofret, og så skulle alle inn i det som vitterlig ble kalt et utvidet kristendomsfag.

Hun trekker videre frem metodikken som kritikkverdig. Og da særlig i form av det «innenfra-perspektivet» rapporten fremmet gjennom oppfatningen av det først er ved å kjenne sin egen religion at en kan gå i dialog med andre.

[Les mer på Fritanke.no \(9824,9825\)](http://Les%20mer%20p%C3%A5%20Fritanke.no%20(9824,9825))

Den nye sjefsungdommen

Arnlaug Skjæveland er den nye lederen i Humanistisk Ungdom. Nå tar hun pause fra fysikk- og klimastudier for å være leder på heltid det neste året.

– Hvorfor ville du bli leder i Humanistisk Ungdom (HU)?

– Jeg tror jeg kan gjøre en god jobb. Jeg har lyst til å være med å utvikle organisasjonen videre, jeg tror jeg kan være med å gjøre organisasjonen mer kjent sånn at flere ungdommer som hadde hatt glede av å være aktive hos oss skal få den muligheten. Jeg synes det er meningsfylt å være med i en livssynsorganisasjon, og en av årsakene er fordi jeg ser hvordan livssyn påvirker synet på verden. Hvilket verdensbilde du har påvirker i stor grad hvilke verdier du har, hvilken moral du har, hva du ser på som sant eller ikke og hva du mener er viktig. Dette er tema som jeg har interessert meg for og likt godt å diskutere. Derfor synes jeg det er viktig å skape en møteplass for ungdom for å ta opp slike grunnleggende tema i livet.

– Hva slags leder blir du?

– Jeg blir den lederen som tar veldig godt ansvar overfor Sentralstyret, som ser de tillitsvalgte og som vil motiverer dem til å gjøre sitt beste. Jeg vil fokusere på lokallagene framover. Jeg er opptatt av å bygge opp lagene og gjøre dem sterke og i stand til å opprettholde god aktivitet. Jeg er også opptatt av at vi må utnytte Sentralstyret på en god måte, der medlemmene får god opplæring og blir fulgt opp. Får vi med alle tillitsvalgte vil vi som organisasjon få til å gjøre en god jobb.

– Hva er viktig for HU framover?

– Det er rekruttering, både av medlemmer og tillitsvalgte. Det er også viktige skolepolitiske saker, som for eksempel KRLE. Det er en utrolig viktig sak å jobbe med framover. Endringen av religionsfaget representerer et tilbakeslag mot den retningen skolen beveger seg mot. På

T Kirsti Bergh F Arnfinn Pettersen

**Arnlaug Hogås
Skjæveland (21)**

Yrke:
fysikkstudent

Hva i HU:
Har vært leder i lokallagsstyret i Bergen og nestleder i Sentralstyret (2012-2014).
Er også nestleder i dialogforumet UngDialog Oslo.

landsmøtet skal vi vedta en skoleplattform. Det er spennende og blir viktig i forhold til det arbeidet.

– Kommer du til å bli en medieprofilert leder?

– Jeg kommer til å være det i litt mindre grad enn Anders (*avtroppende leder*), tror jeg. Det er kanskje noe som ikke ligger helt naturlig for meg, men noe jeg ønsker HU skal drive med. Som leder er det min oppgave å få det til. Medieprofilering er viktig for å gjøre organisasjonen kjent og for å gjøre sakene våre kjente.

– Dialog eller religionskritikk?

– Dialog, definitivt. Du må ha religionskritikken også, men hvis du skal polarisere så sier jeg dialog. Religionskritikk er spesielt viktig hvis du ser på maktstrukturer. Religion har mye makt over folk og det må være lov å kritisere. Men jeg tror også at religionskritikken blir bedre om man har drevet mye med dialog slik at man i større grad forstår menneskene bak religiøsiteten. Jeg ønsker at HU ikke skal være en antireligiøs organisasjon. Vi er en livssynsorganisasjon. Når vi kjemper for våre livssynspolitiske saker så er det for friheten til og aksepten for å kunne ha andre livssyn statsreligionen. Det må være det viktigste. Da må skolen også lære respekt for religiøse mennesker og gi oss forståelse for den tankegangen som religiøse mennesker har, for vi lever tross alt i samme samfunn.

Resten av styret: nestleder Haakon Gunleiksrud, økonomileder Kristoffer Stokkeland, Nora Bakken Røsshag, Reidun Torske Jensen, Øistein S. Lysne, Juni Høiby, Veronika Antonsen, Inger Grünbeck, Lyka Camilla Solhaug, Randi A. C. Horneman Stavne, Didrik Votvik Solhaug og Live Johanna S. Øverhaug.

De nordiske humanistorganisasjonene skal lage felles manifest. Du kan påvirke.

LAGER NORDISK HUMANISTMANIFEST

T Kirsti Bergh

Som den definitive storebror i det nordiske samarbeidet, skal Human-Etisk Forbund (HEF) ha regi på arbeidet med å skrive et felles nordisk humanistmanifest, som representanter for de nordiske humanistorganisasjonene ble enige om å gjøre i mars i år. Seniorrådgiver i HEF, Arnfinn Pettersen, var sentral den gang Norsk humanistmanifest 2006 ble utarbeidet, og skal ha hånden på rattet også nå.

– *Hva er et humanistmanifest?*

– Det er et forsøk på å destillere livssynet ned til en formulering i kort og lesverdig form som man kan lese på fire-fem minutter – og ideelt sett ha fått med seg de essensielle delene av livssynet. Noe mer enn humanistforbundet IHEUs *minimumserklæring**, som jo er veldig kort, men samtidig ikke en lang artikkel. Målgruppen er alle som måtte

være interessert i en kortfattet formulering av livssynets innhold.

– *Hvorfor et nordisk manifest?*

– Det er moro å prøve. Det er morsomt å se om vi kan formulere noe som samler videre enn bare Norge. Til sammen seks organisasjoner – HEF, Finlands Humanistförbund, finske Fritänkarna, islandske Siðmennt, svenske Humanisterna og danske Humanistisk Samfund – skal prøve å få dette til å gå opp.

– *Hva vil dere ha fra medlemmene?*

– Vi ønsker oss innspill og forslag via epost (arnfinn.pettersen@human.no). Gjerne på tema og formuleringer som ønskes tatt med, men helst innenfor den rammen at det skal være del av et inkluderende manifest for hele forbundet, og kanskje også våre nordiske venner, og ikke for noens helt spesielle interesser.

– *Hva hører hjemme i et manifest?*

– Den overordnede tenkningen om hva livssynet er, humanismens syn på

mennesket, virkeligheten og verden og slik. Det som ikke hører hjemme er konkrete standpunkt i aktuelle tema. Manifestet skal ha et langt liv og kunne brukes fem år framover uten forhold. Så det skal være en relativ overordnet – og samlende – formulering. Ting som splitter innad i organisasjonen hører ikke hjemme her. Det skal være et forsøk på å formulere organisasjonen – eller organisasjonenes – definisjon av humanisme. Da blir det med nødvendighet runde formuleringer. Dessuten er det en åpenhet på at det ikke er en absolutt og endelig formulering av humanismen. Dette er det vi klarer å være enige om på et gitt tidspunkt. Det er ikke en trosbekjennelse; du må ikke slutte deg til hver setning i den for å omtale deg selv for å omtale seg selv som humanist.

– *Og veien videre nå?*

– Målet er å ha den ferdig til HEFs sekstiårsjubileum i 2016. Framover skal alle organisasjonene jobbe iternt.

***)IHEUs
minimumserklæringen om
humanisme som livssyn**

Humanism is a democratic and ethical life stance that affirms that human beings have the right and responsibility to give meaning and shape to their own lives. Humanism stands for the building of a more humane society through an ethics based on human and other natural values in a spirit of reason and free inquiry through human capabilities. Humanism is not theistic, and it does not accept supernatural views of reality.

Hos oss blir dette blant annet et av flere tema på Landskonferansen i oktober. Vi ønsker et bredt engasjement, men på grunn av den korte tidsfristen er det begrenset med tid til rådighet. Vi håper likevel at enkeltmedlemmer, lokal og fylkeslag som ønsker å bidra, kan gjøre dette til tema og sende inn forslag.

HUMANISTISK (BORGERLIG) KONFIRMASJON SOM FAMILIETRADISJON

2. mai stod Ana Marianne Sletta Markskog humanistisk konfirmant i konserthuset Kilden Kristiansand. Hun er tredjegenasjon humanistisk/borgerlig konfirmant i sin familie. Mormor Marit Sletta (f. Jacobsen) var borgerlig konfirmant i Universitetets aula i 1954, bare tre år etter at Borgerlig konfirmasjon ble arrangert første gang, og mamma Marianne Sletta var konfirmant i Drammens teater i 1986.

– Humanistisk konfirmasjon er blitt tradisjon i vår familie fordi humanistiske verdier står sterkt hos oss. Dessuten er vi ikke tilknyttet noen religion. Vi snakker mye sammen om holdninger til andre medmennsker og oss selv, er opptatt av frihet og ansvar, medmenneskelighet og å unne andre og oss selv et godt liv uavhengig av tro, kjønn, nasjonalitet, alder, legning etc., forteller Marianne Sletta.

Alle tre husker sin deltagelse i konfirmasjonskurset med glede.

Ana [2015] husker best de ulike aktuelle temaene som ble tatt opp, som at de diskuterte diktatur og Pussy Riots. Hun valgte

Humanistisk konfirmasjon fordi hun ønsket å konfirmere seg og synes at humanistisk konfirmasjon står for gode holdninger.

Marianne [1986] husker godt høytideligheten i Drammen Teater, at Lars Klevestrand sang og spilte og at konfirmasjonsundervisningen hadde gitt henne mange nye tanker om hva hun selv stod for. Valget ble gjort etter nøye vurdering, og hun opplevde å bekrefte holdninger hun støttet. For henne var Borgerlig konfirmasjon hennes valg. Den kristne varianten var uinteressant for henne, ikke et alternativ verken å velge bort eller sammenlikne seg med.

Marit [1954] vokste opp i Oslo mens kristendommen stod sterkt, men en konfirmasjon med kristen profil passet ikke henne. Hun har alltid stått for respekt for ulikheter og menneskelig frihet under ansvar. Hun husker undervisningen som lærerik og seremonien som høytidelig og flott.

De tre ble aldri avbildet sammen på konfirmasjonsdagen, så bildet er arrangert seinere. Men konfirmantens festdrakt er autentisk.

Human-Etisk Forbund vil i samarbeid med Norsk Folkehjelp bidra til å bekjempe vold og undertrykkelse, samt styrke kvinners rettigheter i Irak og Rwanda.

HUMAN-ETISK FORBUND I NYTT BISTANDSSAMARBEID

T Marianne Lyné Larvoll Melgård

– Nå vil vi finne gode ambassadører blant våre medlemmer, som skal besøke og følge opp prosjektene underveis, sier Kristin Mile, generalsekretær i Human-Etisk Forbund (HEF).

Etter å ha brukt lang tid på å utforme den, undertegnet de to medlemsorganisasjonene en samarbeidsavtale i mars i år. Liv Tørres – generalsekretær i Norsk Folkehjelp, mangeårig medlem i Human-Etisk Forbund og denne utgavens Fri tanke-portrett – er svært fornøyd med samarbeidsavtalen som nå er inngått.

– De første årene satser vi spesielt på arbeid for å motvirke undertrykking av kvinner basert på tradisjon og religion, i land som Irak og Rwanda, sier Tørres.

– Og der kvinner er involvert i freds-

bygging, varer fredsavtalene lenger, de er mer solide. Dette henger nok sammen med at kvinner sjeldnere enn menn har økonomiske interesser i en konflikt, og mens menn oftere deltar i krigføring har kvinner ansvar for barn og hjem, poengterer generalsekretæren.

VED SIDEN AV RUNDT 13 000 uavhengige folkehjelp-medlemmer har flere hundre tusen nordmenn kollektivt medlemsskap her, gjennom LO. Men Tørres presiserer at Norsk Folkehjelp ikke er en veldedighets- eller bistandsorganisasjon, men at de i rundt 35 land heller styrker eksisterende, lokale organisasjoner, eller bidrar til at folk kan organisere seg for å klare seg selv.

– Om vi her i nord skal «redde verden» blir det puslete. Det er langt mer effektivt å bidra til at folk kan redde seg selv, klare seg selv og sette premissene for egen utvikling, fastslår Tørres.

Mens arbeidet nå pågår med å iverk-

sette prosjektene i Irak og Rwanda, skal samtidig arbeidet med Human-Etisk Forbunds egen bistandsorganisasjon – HAMU – fases ut. Kristin Mile forklarer hvorfor.

– HAMU var et relativt lite prosjekt, og det er krevende å drive bistandsarbeid på egen hånd. Da blir det små prosjekter med mye ansvar og jobb. Innsatsen var i stor grad frivillig basert, og det viste seg vanskelig å rekruttere frivillige, da det krever høy kompetanse og økonomi å drive bistandsarbeid. Vi tror vi kan gjøre en bedre jobb når de store og profesjonelle organisasjonene som Norsk Folkehjelp gjør arbeidet, og at vi fokuserer på å gjøre prosjektene kjent og støtter opp under arbeidet, sier Mile.

– *Hva har vært viktig for Human-Etisk Forbund når avtalen med Norsk Folkehjelp ble inngått?*

– Vi vurderte mange av de store bistandsorganisasjonene og så etter de som vinklet sitt arbeid på områdene

vi er opptatt av. Mange av de store aktørene falt raskt bort. Human-Etisk Forbund ønsket fokus på religiøs eller kulturell undertrykking, og det vi likte godt med Norsk Folkehjelp er at organisasjonen har prosjekter vi kan identifisere oss med og som tilfredsstiller vårt formål med hjelpearbeidet.

DET HADDE OGSÅ BETYDNING at Norsk Folkehjelp kan bidra med hjelp til å gjøre prosjektene kjent, også når HEFs egne medlemmer skal informeres.

– Og begge våre organisasjoner har fokus på engasjement blant givere. Vi kan også besøke prosjektene og med egne øyne se hvordan midlene kommer til nytte og rapportere tilbake til Human-Etisk Forbunds medlemmer. Folkehjelpen er dessuten ivrig på at vi skal finne gode ambassadører blant våre medlemmer til å besøke og vurdere prosjektene underveis.

Prosjektene HEF konkret skal støtte, er prosjekter i Irak, med fokus på

den religiøse minoriteten yezidiene, og prosjekter i Rwanda rettet mot styrking av kvinners rettigheter.

– Det er åpenbart svært relevant å rette oppmerksomhet mot yezidiene, der det store problemet i dag er ISILs herjinger. Irak er et land som må bygges opp igjen etter krigen på 2000-tallet, og Rwanda må styrkes som samfunn etter folkemordet i 1994. Human-Etisk Forbund mener dessuten at det er viktig å fokusere på undertrykkelse av kvinner og de sementerte, tradisjonelle kjønnsrollene, da kvinner i disse landene i liten grad involveres med å gjenreise samfunnet.

– *Hvordan har Folkehjelpens forhold til fagbevegelsen vært vurdert?*

– Naturligvis er det kjent for oss at Norsk Folkehjelp ble startet av fagbevegelsen, men de jobber i dag uavhengig. Selvfølgelig er fagforbund fremdeles blant Norsk Folkehjelps samarbeidspartnere, men vi har ikke sett noen problematisk med det, vi har

01 Rwanda: På tirsdagsmøte i Nyagatare-provinsen der innbyggere tar opp aktuelle problemstillinger for det lille samfunnet nord-øst i Rwanda. Temaer de tar opp er seksuell trakassering, familievold og konflikter basert på kulturell og tradisjonell forståelse av kjønnsroller. Lokale meglere drøfter problemstillingene fra uken som gikk, viser omfanget og inviterer til diskusjon om konfliktløsning. Prosjektet HEF samarbeider med Norsk Folkehjelp om skal øke forståelse for menneskerettigheter, likestilling og konflikthåndtering der folk bor.

heller sett på hvordan de organiserer og utfører hjelpearbeidet. Folkehjelpen har også et solid navn, er stor og kjent for å være profesjonell.

– *Hvordan skal HEFs medlemmer engasjeres?*

– Vi faser i dag ut HAMUs forpliktelser overfor samarbeidspartnerne, men alle prosjekter avsluttes på en god og ryddig måte. Parallelt jobber vi med å finne en form på den medlemsinfor-

masjonen vi skal gi om nye prosjekter. Arbeidet er pågående og vi ønsker at flest mulig medlemmer engasjeres, både blant de som har støttet HAMU tidligere, og naturligvis blant de øvrige medlemmene, avslutter Mile.

FYLKESLEDER I HUMAN-ETISK Forbund i Vestfold, Knut Kaspersen, har selv jobbet i Røde Kors i en årrekke, blant annet i Midtøsten. Han er dessuten Høyre-mann. Hva mener han om samarbeidet med Norsk Folkehjelp?

– Først og fremst er det bra at HEF kanalisere sitt humanitære engasjement gjennom en etablert aktør. Jeg støttet dette da diskusjonen om hvordan man best kunne bruke engasjementet startet. Norsk Folkehjelp har lang erfaring, har jobbet veldig konkret i disse områdene og opparbeidet en bred og viktig kompetanse. Organisasjonen er dermed en bra partner for oss, fordi vi har sammenfallende interesser på akkurat disse områdene, og

prosjektene passer godt med forbundets grunnsyn. Så selv om Folkehjelpen har en politisk binding til fagbevegelsen i Norge, er den først og fremst profesjonell. NORAD kvalitetssikrer også prosjektenes innhold, i likhet med andre humanitære organisasjoner. Så disse prosjektene kan HEF stå inne for, synes jeg.

– *Enkelte mener HEF har en politisk venstrevridning, og at dette også kommer til uttrykk i valg av samarbeidspartner. Hva mener du?*

– Jeg er høyremann som trives veldig godt i HEF. Jeg kan stå helt inne for HEFs humanistiske verdier, verken høyre- eller venstresiden eier de verdiene. Selv om jeg vet at enkelte aktive i HEF nok heller litt mer politisk til venstre per i dag, tror jeg at det er i ferd med å bli mer balansert på høyre-venstre-aksen.

– *Hvordan kan medlemmer engasjere seg i den humanitære satsningen?*

– Det gjelder å holde seg oppdatert

01 Kristin Mile fra Human-Etisk Forbund og Liv Tørres fra Norsk Folkehjelp underskriver samarbeidskontrakten.

01 Fylkesleder Knut Kaspersen er fylkesleder i Vestfold og arbeidet tidligere i Røde Kors. Han er fornøyd med avtalen.

gjennom om pågående prosjekter, men HEF i seg selv er ingen humanitær aktør. Vi har et grunnleggende livssyn som har den konsekvens at vi har et ansvar for å bry oss. Det gjør vi nå aktivt gjennom samarbeidet, og oppfordringer om å yte hjelp i form av penger der de kan kanaliseres ut. I dag kan vi se på situasjonen i Nepal. Der er det profesjonelle aktører på bakken, men de trenger penger. Der bidrar vi best, med noen kroner i måneden. Det betyr lite for giver, men enormt mye for mottakersida.

01

EN ORGANISASJON Å VÆRE STOLT AV - OG NÅ FORTSETTER DET!

Et «HU-liv» er straks over for meg. Jeg har vokst opp med Humanistisk Ungdom (HU) de siste åtte årene, og jeg er stolt av å si at HU har vokst med meg og de jeg har vært så heldig å jobbe med.

DE SISTE TO ÅRENE har jeg fått jobbet med HU på fulltid. Siden den gang har vi firedoblet antall oppslag i media, fått flere tusen følgere i sosiale medier, slått ny rekord i antall lokal-lag, skapt flere og større arrangementer og gjort organisasjonen og livssynet mer kjent blant konfirmanter og folk flest.

Nå ringer også ungdomspolitikere og organisasjoner til oss. Til og med journalister – i hvert fall når det kommer til skolegudstjenester. HU er ikke bare en organisasjon flere har hørt om, men som man ønsker å assosieres og samarbeide med og utvikle politikk sammen.

HU er også blitt et sted hvor engasjerte mennesker får utvikle seg. For mange er dette første møtet med deltagende demokrati, og vi er stolte av den gode og ryddige kulturen vi har. HU er ingen lekeplass. Her får man bryne seg på ledelse og lagspill, leserinnlegg, debatter, informasjonsvirksomhet, vedtekter, budsjett, regnskap og søknadsskriving.

Det vi kanskje er best på er å lage gode arrangementer, både sosialt og faglig. Her er det vi ungdommer selv som bruker flere måneder på sette sammen program og fikse alt praktisk, og har ansvar for gjennomføringen og trivselen til deltagerne. Så ikke bare er det et en lærerik møteplass hvor man kan møte ven-

01 Anders Garbom Backe overleverer lederklubba til sin etterfølger, Arnlaug Høgås Skjæveland. I bagrunnen moderorganisasjonens stiftere.

ner for livet, men det er også frivillige som får nyttige erfaringer for livet.

Samtidig kan vi fortsatt bli bedre. Vi har det siste året utviklet en strategi for hvordan vi kan få flere og mer aktive medlemmer og mer politisk gjennomslag. Fortsatt sier de store avisene «hvem er HU?», 6000 unge HEF-medlemmer og 10.000 konfirmanter blir ikke medlem av HU, og stadig fraflytting krever kontinuerlig rekruttering av tillitsvalgte.

ARNLAUG HØGÅS SKJÆVELAND tar nå over ledelsen, og skal sammen med 100 andre tillitsvalgte ta HU videre. Jeg har trua på at disse vil styrke den gode kulturen og rutinene som er etablert, møte utfordringene, og ta HU med videre inn i fremtiden.

Anders Garbom Backe er innstilt som ny nestleder i Human-Etisk Forbund. Valget foregår på forbundets landsmøte 12.-14. juni.

T Anders Garbom Backe, avtroppende leder i Humanistisk Ungdom

Humanistisk Ungdom

Jonas Alaska på sommerleir 2015!

Den prisbelønte artisten kommer og holder intimkonsert på sommerleiren 1.-6. august.

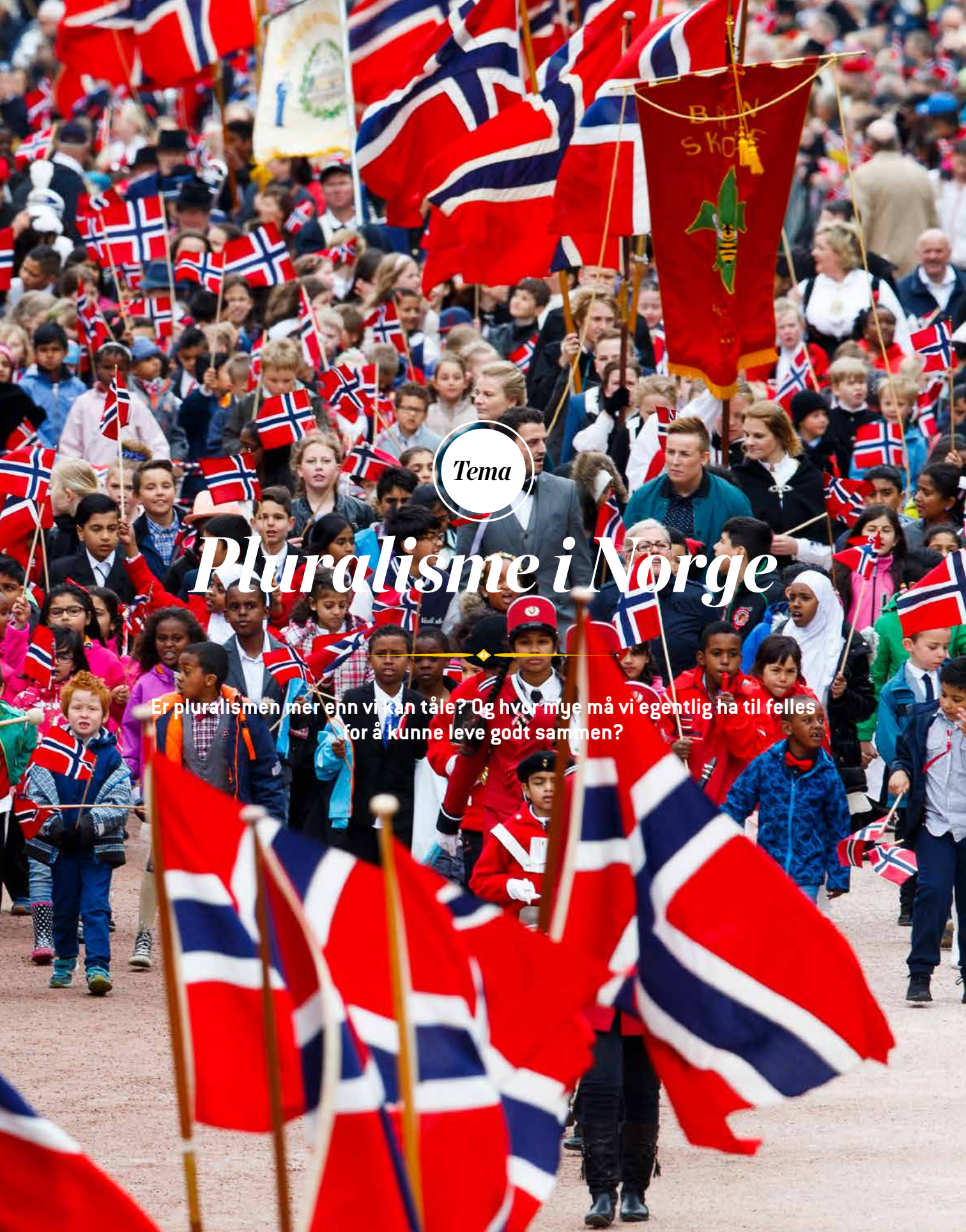
Les mer på humanistisk-ungdom.no.

Vil du vite mer?

Vil du lese om aktuelle politiske saker, HUS utspill og meninger og informasjon om HU-arrangementer?

En gang i måneden sender HU ut et fint nyhetsbrev på epost: Meld deg på via humanistisk-ungdom.no/nyhetsbrev

A large crowd of children and adults is participating in a parade, holding many Norwegian flags. The scene is vibrant and festive, with people of various ages and ethnicities. In the center, there is a circular graphic with the word 'Tema' inside.

Tema

Pluralisme i Norge

Er pluralismen mer enn vi kan tåle? Og hvor mye må vi egentlig ha til felles for å kunne leve godt sammen?

01

T Kai Eldøy Nygaard F NTB-Scanpix

PLURALISME

2: den oppfatning at samfunnet består av en mangfoldighet av ulike maktgrupper og interessegrupper (som til sammen holder hverandre i balanse)

Paris, en fredagskveld i 2006. Våren har for lengst vekket byen. Cicilie Fagerlid er utenfor baren «La Milonga», i et av storbyens urolige forsteder. Området er mørkt, og like ved står en gjeng unge gutter med barberte hoder og caps. Typiske bråkmakere.

De forsvinner inn. Den norske kvinnen følger etter, men stopper opp idet hun trår over dørterskelen. Innenfor er det stille. Mennesker i alle hudfargene det franske samfunnet byr på fins der inne. Alle ser samme vei. Det er noe forunderlig med atmosfæren der inne.

– Både Norge og Europa er pluralistiske samfunn, enten vi vil det eller ikke.

Linda Alzaghari i tenketanken Minotenk slår det fast, ettertrykkelig. Norge og Europa har gjennomgått store endringer de

siste tiårene. Vi har ulike tanker, ideer og levemåter, og skal leve sammen, side om side. Vi er bønder og byboere, akademikere og håndverkere, heterofile og homoseksuelle, religiøse og ateister. Vi er konservative religiøse som må tåle nakenhet, likestilling mellom kjønn og latterliggjøring av det religiøse. Vi er liberale mennesker som må tåle at det konservative eksisterer, og at det fins krefter som ønsker å kvele vår frihet.

Er pluralismen mer enn vi kan tåle? Og hvor mye må vi egentlig ha til felles for å kunne leve godt sammen?

– Det viktigste er viljen til å forsøke å sette seg inn i andres situasjon, svarer sosialantropologen Cicilie Fagerlid ved Universitetet i Oslo.

– Det høres da veldig enkelt ut?

– Det er det ikke! Men det er der vi må starte.

FLÅ I GAULDAL, 1907: Den mest kjente fan-tejakten i Norge fant sted her, da mer enn

02

tusen mann jaktet på et taterfølge de mente hadde begått en forbrytelse. Jakten foregikk i mange måneder. Før det hadde organiserte fantejakter foregikk i lovlige og organiserte former i over hundre år, fra 1643.

– Det fins mange måter et samfunn kan håndtere fremmed befolkning på, poengterer Ervin Kohn i Antirasistisk senter.

Fantejakter var årlige hendelser. Så sent som i 1921 ble det fremmet forslag i herredsstyret i Sør-Odal om å gjenoppta skytingen av tatere. Forslaget gikk ikke gjennom.

– Den som lykkes i å dehumanisere mennesker kan deretter gå drastisk til verks. Dehumaniseringen er det siste stadiet før alle folkemord, understreker Kohn, som også er leder for Det mosaiske trossamfunn.

Den norske staten hadde programmer for å viske ut egenarten til same-

ne, såkalt «fornorsking» eller assimilasjon, som ofte skjedde i samarbeid med kirken. Vi praktiserte tvangssterilisering av enkelte grupper helt fram til 1977. Overgrepene gikk ut over tussensvis av omstreifere og tatere.

Flere mener at Norge fortsatt har en lang vei å gå for å kunne bli et velfungerende pluralistisk samfunn.

– Man kan ikke være norsk uten å ha levd her i mange generasjoner, sier Linda Alzaghari i Minotenk.

– Det er tullete å snakke om andre- og tredjegenasjons innvandrere slik man gjør i Norge. Hvor lenge skal man være innvandrer? Etter bare én generasjon er røttene mer til Norge enn alle andre steder, fortsetter Alzaghari.

Den trange norske identiteten skaper fremmedgjøring, mener hun. Når personer som er født i Norge ikke føler seg norske, oppstår en identitetskonflikt. Da er det lett å begynne å lete andre steder.

01 Både Norge og Europa er pluralistiske samfunn, enten vi vil det eller ikke.

02 Norge har aldri vært et heterogent samfunn, men den samiske befolkningen ble forsøkt «fornorsket» gjennom assimileringstiltak.

– For mange blir religion veldig viktig, eller de søker mot ekstreme ideologier. Tilhørigheten til det norske samfunnet blir underordnet, og det er problematisk, understreker Alzaghari.

Hun karakteriserer pluralisme som et mangfoldig samfunn der ulike grupper kan leve side om side. Et grunnprinsipp er at alle skal respekteres for sitt menneskeverd, og politikerne må sørge for like rettigheter for alle.

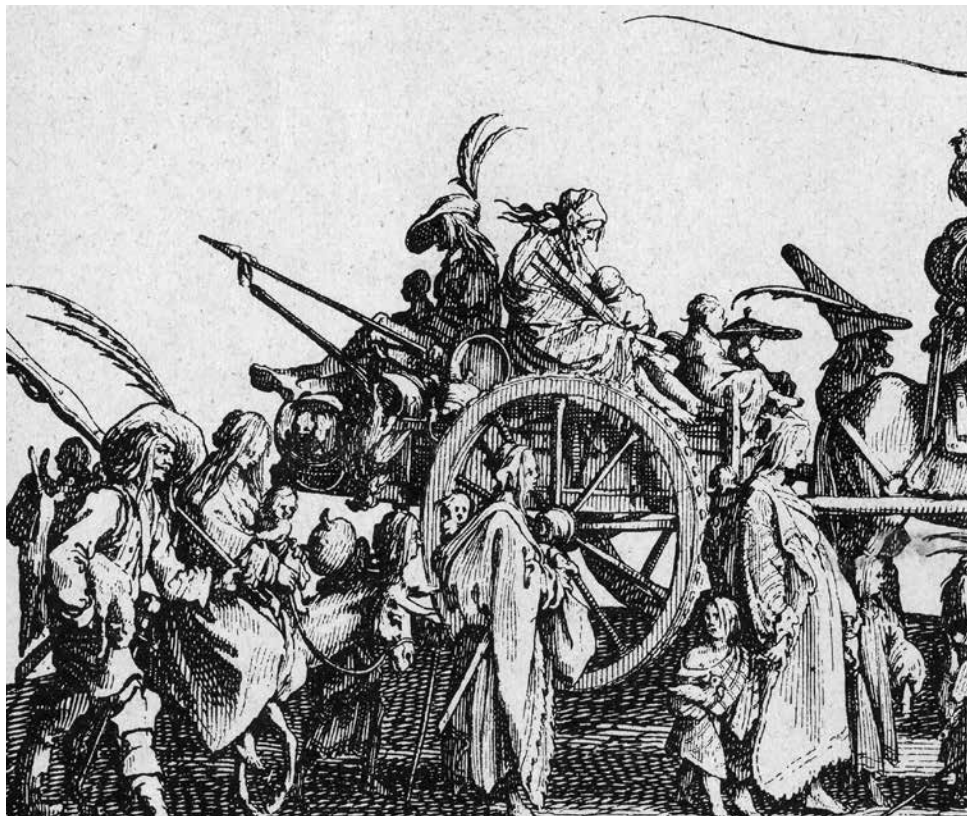
– **PLURALISME BETYR** at man må akseptere en samfunnskontrakt. Vi må slå oss til ro med at vi ikke er enige med ►

01

02

03

hverandre, sier Bård Larsen i tenketanken Civita.

– Vi må også akseptere meninger som er uforenlige med våre egne.

Den sterke sosiale kontrollen i dagens Norge motarbeider pluralismen, mener historikeren. Det samme gjør den store graden av politisk korrekthet.

Overganger mellom identiteter er med andre ord utfordrende i Norge. Hvordan reagerer vi dersom en kristen konverterer til islam? Og kan en muslim blir ateist, helt uproblematisk? Hva tenker vi dersom en venn forteller at han eller hun er homofil eller bifil? Hva aksepterer vi uten å ta avstand eller vise avsky?

– Juridisk sett har vi lov til å mene det vi vil, men den sosiale risikoen er stor. Den som sier meningene sine kan få merke at fins en konsensuskultur i Norge. Den som går motstrøms tar en

«Flertallet kan ta feil, og det gjør de ofte.»

sjanse, mener Larsen.

Samtidig ser han på sosial kontroll som et sunnhetstegn. Det ville være merkelig dersom det ikke fantes noen motstand.

– Men flertallet kan ta feil, og det gjør de ofte, legger han til.

– **FOR MEG HANDLER PLURALISME** først og fremst om mangfoldet innenfor området tro og livssyn, sier Tom Hedalen, styreleder i Human-Etisk Forbund (HEF).

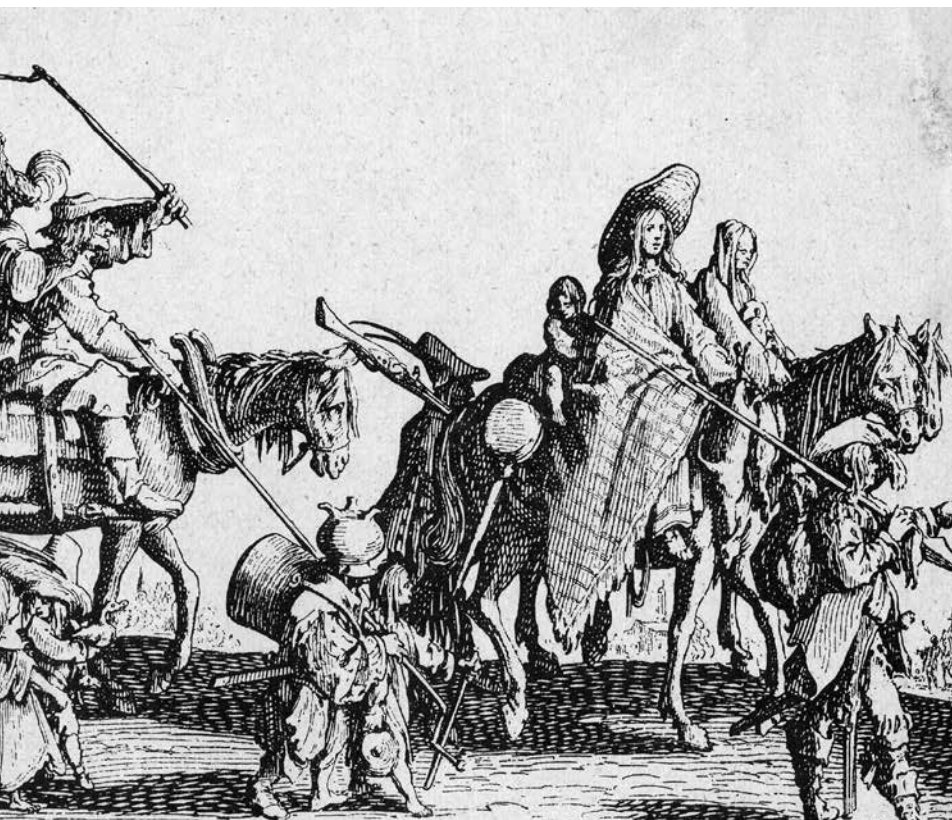
– Religioner er systemer som kontrollerer og holder sammen. Men når tenkningen om oss og de andre går for langt, og medfører at noen grupper blir stigmatiserte, da har det gått for langt.

Norsk lov tillater for eksempel at trosamfunn diskriminerer homofile, noe som er ulovlig i arbeidslivet for øvrig. For meg blir det helt feil.

Hedalen beskriver et spenningsfelt mellom det å ha lov til å tro og mene det vi vil, og hvordan troen blir omsatt til handling og utøvelse av makt.

– Å omsette en tro til handling kan lett medføre undertrykkelse, forskjellsbehandling og diskriminering. Det ser vi en hel del av i Norge i dag. Jeg blir overrasket når det jeg trodde var tilbakelagte stadium dukker opp igjen, som debattene om kristendomsundervisning i skolen og reservasjon mot aborthenvisning, legger han til.

Ervin Kohn trekker fram ideen om likeverd som det mest sentrale i pluralistisk filosofi. Man ser at alle verdisystemer er likeverdige, og verdifulle. Pluralisme omfatter også toleranse,

04

05

men går lenger og er en mer krevende øvelse. Etnosentrisitet, å vurderer alt opp mot egne referanserammer, må forlates i pluralismen.

– Det norske samfunnet mangler kunnskap. Vi kan lite om andres verdissyn og historie. Men i dag reiser unge journalister i større grad ut i verden og får andre referanserammer enn det de gamle journalistene har hatt. Jeg er langt mindre betenkt i dag enn jeg var få år tilbake, sier nestlederen i Antirasistisk senter.

PARIS, JANUAR 2015: Ekstreme islamister skyter rundt seg i redaksjonslokale til satiremagasinet Charlie Hebdo. Noen dager senere skjer et tragisk gisseldrama i en jødisk butikk. Det er ikke første gangen millionbyen opplever dramatikk som tar strupetak på pluralismen.

Få uker etter at Cicilie Fagerlid

ankom Paris for sitt sosialantropologiske feltarbeid, smalt det i byens forsteder. Politiet og ungdommer braste sammen i oktober 2005. Opptøyene spredte seg fra bydel til bydel. Skoler, politistasjoner, kirker, biler og rådhus ble satt i brann. To polititjenestemenn ble skutt med hagle. Flere land advarte sine borgere om å reise til Frankrike, et av Europas mest flerkulturelle land.

Arbeidet med doktorgraden bragte Fagerlid til barer som «La Milonga» og «Café Culturel», og flere andre lignende små steder der pluralismen viste seg fra en av sine mer gylne sider.

Ved den ene veggen fantes en liten scene. Alles blikk var vendt dit. En hånd grep om mikrofonen. Snart ble stillheten i rommet brutt av «slam poesi», en blanding av diktframføring, stand up og hip-hop. Småironiske kjærlighetssanger, duetter og regler om politiets ransaker. Tekstene var

01 Linda Alzagari i tenketanken Minotenk.

02 Sosialantropolog Cicilie Fagerlid.

03 Behandling av taterne: Allerede i 1589 utstedte danskekongen kongebrev om å fange og drepe romanifolk, som innledet den såkalte «fanteforfølgelsen».

04 Ervin Kohn, Antirasistisk senter.

05 Bård Larsen i tenketanken Civita.

personlige, og handler om spørsmål rundt identitet, historie, kolonihistorie, kjærlighet, sex og politikk. Bargestene, mennesker med helt ulike bakgrunner og aldre, fikk oppleve sene nattetimer som vibrerte i pluralismens åpne armer.

– Opplevelsen av å bli sett er helt sentral i et velfungerende samfunn. Noe av det spesielle med poesikvel- ➤

01

«Minoritetene har også sitt ansvar.»

dene var at svært ulike mennesker fikk uttrykke seg, og de ble hørt. Der inne eksisterte uskrevne regler om åpenhet og det å være imøtekommande, forteller hun.

For å komme dit måtte sosialantropologen utfordre sin egen frykt.

– En venn som var med spurte om jeg var engstelig. Jeg forstod senere at frykt kan være en politisk ytring. Det ble spilt mye på fremmedfrykt i valgkampene i Frankrike. Man kunne la seg påvirke, eller man kunne trosse frykten.

– Vi får mer spennende og kreative miljøer med mer energi og kraft når vi blander folk med forskjellige kjønn, legninger, religioner, etnisiteter og aldre, mener Ervin Kohn.

– Se for deg en gjeng mannlige siviløkonomer i 40-årene, sammenlignet med et variert miljø. Hvor tror du skaperkraften er størst?

Kohn svarer selv. Han mener heterogene grupper er mer produktive og lønnsomme enn de homogene, og at det samme gjelder på et nasjonalt plan.

– Vi må jobbe mot tilbøyelighetene våre for å få til dette med pluralisme, understreker han.

Disse tilbøyelighetene gjør for eksempel at vi ansetter dem som er like oss selv. Å invitere inn «de andre» er en utfordring, og derfor viker vi unna. Løsningen er å se utfordringer som spennende, og da vokser vi. Åpenhet er helt avgjørende.

– Å gå i forsvar dersom du blir kritisert er kontraproduktivt. Spørsmål og kritikk må møtes med åpenhet, og frykten for det ukjente må møtes med

spørsmål og nysgjerrighet, mener Kohn.

POTENSIELLE ARENAER for å øve nysgjerrigheten fins over alt: På bussen, butikken, kafeer, skoler og barnehager, eller et helt vanlig norsk bibliotek – som er Cicilie Fagerlids ferskeste antropologiske studie.

– På bibliotekene samhandler ulike mennesker på et lite område. At barn støyer kan være irriterende, men man kan også forsøke å forstå hvorfor det er så mange barn der. Noen ganger må vi gå i dialog for å forstå den andre. Myn-dighetenes oppgave er å tilrettelegge, for eksempel gjennom hvordan de utformer slike arenaer, mener hun.

– Sosiale problemer i barnehager og skoler må prioriteres dersom man ønsker et velfungerende pluralistisk samfunn. Nabolag må fungere. Det er helt klart politikerne og staten som har

02

ansvar å legge til rette for likebehandling, utjevne økonomiske forskjeller og ulikheter i levekår.

– Minoritetene har også sitt ansvar naturligvis. De må ville ta del i samfunnet, mener Linda Alzaghari.

– Journalister og politikerne må bli mer bevisste hvordan de snakker, og ikke spille på polarisering. Hadia Tajik ble i Stortinget spurt hvordan hun definerer norsk kultur. Hvorfor i alle dager skal en jente som er oppvokst i Norge bli spurt om det? I et slikt spørsmål ligger en mistanke om at de med pakistanske foreldre har andre verdier. Å spille på slikt er veldig problematisk.

SUNN PLURALISME HANDLER om å være likt representert i historieboka og i media, og at et fremmed navn, en hudfarge eller klesstil ikke er et hinder for å oppnå noe i samfunnet. Også hvordan vi reagerer på tragedier i verden kan

påvirke hvor inkluderende vi blir oppfattet, ifølge sosialantropologen.

– I Frankrike sier folk kraftig i fra om hva de mener. Befolkningen viser mer solidaritet, for eksempel med flyktninger som omkommer i Middelhavet. Norge har en mer stille befolkning og tar mindre ansvar for tragediene. Vi trenger ikke gå lengre enn til Sverige før diskusjonen om å ta imot flyktninger er veldig ulik den i Norge.

– Skolen er alt for dårlig til å gi kunnskap om andre verdisystemer, mener Ervin Kohn.

– *Hva tenker du om det nye KRLE-faget sett med pluralistiske øyne?*

Kohn begynner å le.

– Det er som å stå og trampe og ikke komme noen vei. Eller for å svare mer seriøst: Det er smått utrolig at man kan velge bort jødedommen i videregående skole. Jødedommen er fundamentet både kristendommen, humanismen

01 Pluralisme i praksis på «Café Culturel», der mennesker med ulike bakgrunner tok ordet og fortalte sine historier gjennom «slam poesi», en blanding av diktframføring, stand up og hip-hop.

02 På bibliotekene samhandler ulike mennesker på et lite område. At barn støyer kan være irriterende, men man kan også forsøke å forstå hvorfor det er så mange barn der.

og islam bygger på. Med jødedommen kom humanismen til verden, sier Kohn.

– Det må undervises i verdisystemene og i filosofien som ligger bak. Noe av det mest effektive for å motarbeide muslimsk radikalisering må jo være å undervise i islam. Da blir folk ikke så lett villedet av budskapene til hatpredikantene på nettet, mener han.

Å opprette en imamutdanning har blitt diskutert i flere europeiske land, ►

01

«Alle i et land bør ha de samme rettighetene og dømmes etter samme lov.»

deriblant Norge. En utfordring er at muslimer, som har bakgrunn fra mange ulike land og retninger, da må samle seg på tvers av språk og kultur-bakgrunn.

– Heller flerkulturell kompetanse i skolen enn religionshistorie. Vi må undervise i sameksistens, mener Linda Alzaghari.

Heller ikke hun er ikke særlig imponert over favorisering av Den norske kirke. Den må opphøre for å kunne skape et godt pluralistisk samfunn.

I et pluralistisk samfunn er høylytte debatter naturlig og nødvendig. Noen diskusjoner kan lett bli ladet med sterke følelser, som debatten om omskjæring av gutter.

– Omskjæring av nyfødte gutter er et overgrep mot andre, og det sliter jeg med, sier Tom Hedalen.

Han synes diskusjonene i offentligheten burde vært mer konstruktive.

– Under slike betente diskusjoner har flere, bevisst eller ubevisst, tillagt andre meninger de ikke har hatt. Det er uheldig, mener HEF-lederen.

Ervin Kohn etterlyser mer kunnskap og mer faktabaserte debatter.

– Debatten de siste årene om omskjæring av gutter har ikke holdt mål. Kunnskap og forskning har heller blitt ignorert, sier han.

– Samfunnsdebatten må fortsette, men vi må lytte til dem det gjelder, mener Fagerlid. Sosialantropologen har tro på dialog i det stille for å skape endringer.

– Vi må få dem som praktiserer for

eksempel tvangsekteskap, til å forstå at det ikke er bra ved å støtte organisasjonene som jobber i det stille. Det er mer effektivt enn grupper som utøver press utenifra. De henger lett ut minoritetsgrupper og er noen ganger mest opptatte av å framheve hvor frigjorte de er selv. Det hjelper ikke nødvendigvis menneskene som blir berørt, mener hun.

Tom Hedalen trekker fram politisk påvirkning, både gjennom mediekamaler og lobbyvirksomhet, som en metode for å skape endringer i et pluralistisk samfunn.

– Like viktig er det selv å komme med alternativer, som HEF gjør med sitt seremoniarbeid, sier han.

Norge har fortsatt en vei å gå, men er likevel et godt sted å leve for de aller fleste. Hvordan fungerer pluralismen i Norge sammenlignet med større europeiske land?

02

03

– **VI HAR EN LAVERE GRAD** av pluralisme enn land som England og Frankrike, mener Fagerlid – som har gjort feltarbeid i alle de tre landene.

Storbritannias modell er multikulturalistisk, og består av et samfunn av småsamfunn. Integrasjonen skjer som gruppe, ikke først og fremst på individplan. I Frankrike fins en mer republikansk tilnærming, og ingen grupper skal stå mellom individet og staten.

Bård Larsen i Civita er skeptisk til den britiske modellen.

– Jeg er skeptisk til multikulturalisme, som for eksempel til en viss grad aksepterer at muslimer lever under sharia-loven. England har noen sharia-domstoler. Det mener jeg er feil vei å gå, selv om de kun blir brukt ved noen tilfeller, som ekteskap og skilsmisse. Alle i et land bør ha de samme rettighetene og dømmes etter samme lov, mener han.

Med så mange ulikheter, hva kan en

felles plattform være?

– En generell rettsoppfattelse. Vi er likestilte, uavhengig av faktorer som kjønn og legning. Samfunnet må understøtte at det er positivt med ulikheter, mener Tom Hedalen.

– *Hvor mye synes du at man skal tåle andres tro og meninger, for eksempel religiøse, i offentligheten?*

– Jeg synes jeg tåler mye daglig. Kristendommen gjennomsyrrer jo samfunnet vårt, uten at jeg bærer noen åk på skuldene mine for det. Det er likevel noe jeg ønsker å forandre, legger han til.

– Menneskerettigheten det beste kartet vi har som et felles verdisystem, mener Alzaghari.

– Respekt for det parlamentariske systemet, likhet for loven og et skille mellom stat og religion. Vi må akseptere hverandre. Samtidig er det mange meninger andre kan ha som jeg ikke ønsker å respektere, og det må jeg jo få lov

01 Debatten om hvor grensene skal gå for hva man i pluralismens navn kan tåle går heftig når det kommer til niqab-bruk. Kan maskering – selv i religionsfrihetens navn – tillates i et åpent samfunn?

02-03 Religiøse grupperinger av ulike avskyninger er ikke alltid like flinke til å forstå pluralismens spilleregler og tåler lite fra andre på vegne av sine religiøse skrifter og profeter.

til, sier Bård Larsen.

– Nasjonalisme og patriotisme er en nøkkel i forhold til tilhørighet i USA, og kunne vært nettopp en slik felles plattform for oss også. I USA er folk først og fremst amerikanere, selv om de har veldig ulike opphav. I Europa er slike begreper belastende, mye på grunn av andre verdenskrig. At mange føler liten grad av tilhørighet tror jeg kan skape konflikter framover, legger han til. ➤

01

Historikeren mener religionene lett blir hinder for pluralisme.

– Derfor må vi ha sekularitet, et skille mellom tro og stat, slår han fast.

Hva med de intolerante, hvor tolerant skal vi egentlig være overfor dem?

– Noe vi ikke skal tolerere er hatprat, sier Kohn.

– Jeg synes ikke det er greit at noen bruker sin ytringsfrihet til å si at vi bør avskaffe ytringsfriheten, mener Larsen.

– Blant islamistene er det en vanlig holdning, men også hos ytterliggående høyre og venstre. Et pluralistisk samfunn må finne rom også for slike meninger, hvis ikke går det på bekostning av det pluralistiske. Vi må leve med dem, og vi må slippe dem til.

Historien viser at de som har hatt de store ideene om en god verden, har vært de første til å dytte bort menneskets frihet, mener historikeren. Kommunismen snakker om en overgangsfase i

form av proletariatets diktatur, men de kommunistiske statene kom seg aldri videre.

– Årsaken er at menneskene ikke passer inn i noen idealtipe. Filosofen Immanuel Kant sa at ingenting rett er laget av menneskehetens skjeve tømmerstokker. Vi er så ulike, og har ulike drifter og behov, at alle forsøk på å skape noe ensrettet vil mislykkes.

– I dag er det veldig stort dilemma med shari'atene som er mest framtrødende forsøket på å skape ensrettethet, og samtidig se bort fra menneskets frihet, sier Larsen.

– *Hvordan skal et pluralistisk samfunn forholde seg til slike strømninger?*

– Det er et veldig stort dilemma. Vi må gå langt for å opprettholde ytringsfriheten. Og vi må være på vakt mot det som truer et fritt syn på mennesket, mener han.

– Mange tenker at de ikke har så mye

01 Homofiles rettigheter er blant utfordringene når konservative religiøse og liberale verdier skal eksistere på lik linje.

til felles med folk fra andre land, men det har vi jo, mener Linda Alzaghari.

– De aller fleste vil at samfunnet skal gå i en god retning, og her fins mye mistro både mot jøder og muslimer. Slike holdninger er ødeleggende og en trussel mot det pluralistiske verdisetet.

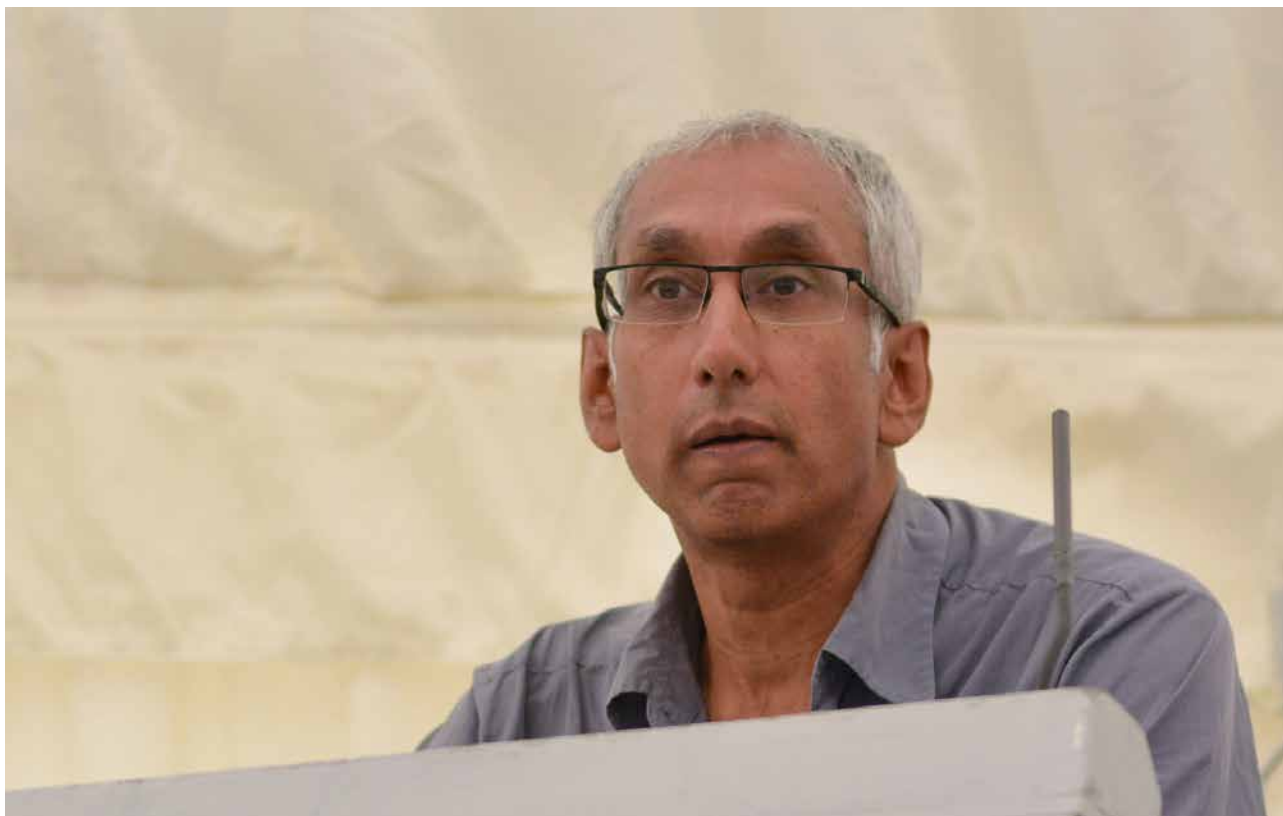
– *Fins et ideal-pluralistisk land?*

Hun blir stille.

– Jeg kommer ikke på noen som fortjener den tittelen.

– Spørsmålet er ikke om dette er mulig å få til, men hvordan vi kan få det til, svarer Cicilie-Merethe Fagerlid.

– Vi har ikke noe valg.

02

– MÅ AKSEPTERE KRENKELSENS SMERTE

T Aslaug Olette Klausen F BHA

Hvordan skal vi leve i et pluralistisk samfunn? Den indisk-britiske akademikeren, journalisten og forfatteren Kenan Malik holdt nylig foredrag om temaet i Oslo. Han mener at første skritt på veien ligger å forstå at mangfold ikke er noe nytt, snarere tvert imot. Det har aldri vært noen monokultur i Europa. Det andre han peker på er at en hele tiden må utfordre hverandre og tåle konfrontasjoner og krenkelse, ettersom det etter hans syn først er gjennom dette miljøer kan utvikle seg.

I dette ligger det også en tydelig kritikk av så vel den velmenende, kulturliberale ven-

stresiden som de reaksjonære som vil ha seg krenkelsen frabedt, om enn med motsatte fortegn.

Videre trekker han frem tre punkter en må være oppmerksomme på vil gjøre det lettere å leve i et pluralistisk samfunn: 1) Behovet for å se at vi har en begrenset oppfatning av mangfold når vi kun definerer hverandre utfra bokser som etnisitet og religion; 2) Skille mellom mangfold som uttrykk for en multikulturell politikk – a la Storbritannia og det faktisk leve i og erfare et flerkulturelt samfunn; 3) Ikke se integrering som et problem som må løses av det offentlige. Det har sjelden ført frem, i motsetning til lokalsamfunns eget engasjement.

Overfor Fritanke.no utdyper Malik blant

02 I et pluralistisk samfunn må vi tåle at andres meninger krenker det vi holder verdifullt.

annet hvorfor han fremhever viktigheten av å krenke hverandre.

– I løpet av de siste 20-30 årene har ideen om at en ikke skal krenke eller støte folk fra andre kulturer blitt en mainstream liberal holdning. Det skyldes delvis at vi har en forvirret forståelse av hva mangfold betyr. Vi tror at vi bare kan beholde mangfoldet om vi ikke trækker hverandre på tærne, sier Malik og fortsetter:

– Etter mitt syn er et mangfoldig fellesskap nettopp et samfunn der vi trækker hverandre på tærne. Vi har folk med forskjel-

lige holdninger, verdier og livssyn, og selve betydningen av mangfold er at vi utfordrer hverandre på dette. Om vi ikke gjør det er det ikke noe poeng med mangfoldet.

Dette betyr ikke at Malik sier at man har plikt til å krenke eller fornærme. Men hvis en i prosessen med å skape politiske eller kulturelle argumenter skulle komme til å krenke noen, sier han med et skuldertrekk: «tough».

Han mener at folk som sier at vi ikke skal støte eller krenke hverandre, ikke egentlig vil ha mangfold, men heller ønsker et samfunn hvor vi alle er enige med hverandre. Han understreker at han for sin del ikke vil leve i et så homogent samfunn.

– Hvis du vil ha gleden av pluralisme, må du akseptere smerten i å bli fornærmet. Det som er godt med mangfold er at det tillater oss å kommunisere med hverandre. Det tar oss ut av våre små bokser, det utvider horisonten, det utfordrer våre verdier og livssyn. Det gir rom for å diskutere dem.

– Får vi ikke lov til å krenke hverandre, er det ikke mangfold vi snakker om, men likegyldighet. Vi fremmer da likegyldighet til andre mennesker i form av at de har sine syn og vi har våre. Vi vil ikke protestere mot, latterliggjøre eller kritisere deres holdninger eller verdier. Det er for meg likegyldighet, og jeg vil ikke ha et slikt samfunn.

I forlengelsen av likegyldigheten ser han også et maktperspektiv. Han eksemplifiserer dette gjennom å vise til hva som skjer når man sier at noen ikke for lov til, eller gir beskjed om at «dette kan du ikke si». Da er det man egentlig sier at en ikke har lov til å utfordre ens egne holdninger eller verdier.

– Etablerer vi et samfunn der noen holdninger eller verdier ikke kan utfordres, sier vi at noen krefter kan ikke utfordres. Og det er minoritetsmiljøer som trenger ytringsfrihet mest. Sensur forhindrer alltid minoritetene fra å utfordre dem med makten.

– *Er det da noe nedlatende i at det ofte*

«Får vi ikke lov til å krenke hverandre, er det ikke mangfold vi snakker om, men likegyldighet.»

pekes på minoritetens rett til å ikke bli fornærmet?

– Ja. Det er fullstendig nedlatende. Og det på to måter. Den ene er at det sies at det bare er liberale hvite som kan tåle latterliggjøring og satire, og muslimer eller andre minoriteter kan det ikke. Det er absurd og rasistisk når du tenker over det.

– Det er også nedlatende fordi en overser at det innenfor minoritetene er et mangfold av holdninger og livssyn. Når noen sier at en krenker et fellesskap, er det vi ofte snakker om en debatt innad i samfunnet. Når vi snakker om å krenke muslimer, er det bare noen som er krenket, mens andre ikke blir det.

Denne neglisjeringen av at minoritetene ikke er en enhet mener Malik er det største sviket storsamfunnet gjør mot sine minoriteter. Han viser til at det i alle saker også er en debatt mellom progressive og reaksjonære stemmer innad i disse miljøene.

– Det er hundretusenvise av muslimer innenfor de muslimske samfunnene i Vesten som kjemper for liberale, demokratiske verdier. De kjemper for ytringsfrihet og mot tyranni og undertrykkelse. Vi sviker disse menneskene om vi sier at vi ikke kan støte dem, og med det begrenser ytringsfriheten.

– Innskrenking av ytringsfriheten ved å forby eller innskrenke rommet for krenkelse er å legitimere de reaksjonære kreftene innenfor disse miljøene, som om de var de eneste stemmene innenfor dette samfunnet. I det ligger sviket mot de progressive stemmene som kjemper for forandring.

– *Hvorfor tenker majoritetssamfunnet så lett*

på minoritetene som én størrelse?

– Det er slik det vi kaller multikulturalisme har utviklet seg. Vi setter folk i etniske eller religiøse bokser og innbillir oss at alle innenfor boksen snakker med en stemme, har ett tankesett, en forståelseshorisont, en holdning og en type verdier. Og dermed kan en enkelt organisasjon snakke på deres vegne. Vanligvis er disse organisasjonene religiøse, konservative og reaksjonære. Dermed blir de progressive, kvinner og homofile forstummet.

Han drar eksempelet med at det ikke ville falle noen inn å gå til presten eller representanter for andre kirkesamfunn for å få vite hva alle i et hvitt nabolag mener. Det er dermed uforståelig for ham hvordan en da kan forestille seg at en imam kan snakke på vegne av alle med en muslimsk bakgrunn.

– Muslimske samfunn er like delt når det kommer til spørsmål som tro, sekularisme, ytringsfrihet og kvinners rettigheter som andre. Det er noen muslimer som er for like-kjønnnet ekteskap og likestilling og det er noen som er imot, akkurat som det er i andre samfunnslag. Hvorfor forestiller vi oss at det for muslimer bare er et syn i disse spørsmålene?

Meninger

PORTRETT

MENNESKERETTIGHETER

HUMANISMENS IDEER

BØKER

HUMAN ETIKK

INFORMASJON

En fantastisk humanist

«[Terry] Pratchett skrev ubeskjemet fantasyliteratur. Bøkene hans er fulle av vampyrer, varulver, dverger, troll, golemer, hekser og trollmenn. [...] Men alt han skrev handlet i bunn og grunn om oss, menneskene – om våre svakheter, våre problemer, vår forfengelighet og vårt selvbe drag. Kjernen i Pratchetts humanisme lå i at han så alt dette, men fremdeles likte oss, at han verdsatte vår menneskelighet, ikke til tross for våre svakheter, men på grunn av dem,» skriver Arnfinn Pettersen i sin nekrolog over den britiske humanisten og fantasyforfatteren Terry Pratchett, som døde i mars. Fritanke.no [9768]

01

Det lysner i horisonten

Mange og alvorlige menneskerettighetsbrudd til tross, det finnes et system som er i ferd med å få effekt også i «det mørkeste Afrika».

Hva er menneskerettigheter?

Leder for Menneskerettighetsakademiet, **Lillian Hjørth**, skriver om problemstillinger knyttet til menneskerettighetene. Send gjerne spørsmål til: lillian@mr-akademiet.no

Flyktningedøden i Middelhavet uroer ikke bare de europeiske landene som migrantene ønsker seg til, men også kontinentet som brorparten av dem kommer fra. «Migrasjonen har katastrofale følger for Afrika», uttaler Den afrikanske kommisjonen for mennesker og folks rettigheter, det viktigste organet for å fremme menneskerettighetene i Afrika, i en pressemelding i mai. Kommisjonen viser til at det hittil i år, i gjennomsnitt, er druknet et menneske i timen, mange av dem enslige barn, og understreker at det er noen afrikanske lands økonomiske, politiske og sikkerhetsmessige situasjon som presser mennesker på flukt: «Kommisjonen tar avstand fra de afrikanske lands stillhet i saken og ber Den afrikanske unionen og statspartene om å ta de nødvendige skritt for å sikre disse menneskenes fortvilede situasjon.» Menneskerettighetskommisjonens

Det afrikanske menneskerettssystemet er et ungt regime.

fokus på de afrikanske statenes ansvar for tragediene er betimelig og viktig.

Allerede på midten av 1960-tallet – da en rekke land i Afrika hadde fått sin uavhengighet – begynte afrikanske lederne å drømme om sitt eget menneskerettighetsregelverk. Det var imidlertid ikke før i 1981 at Den afrikanske unionen vedtok Det afrikanske Charteret for mennesker og folks rettigheter – en juridisk bindende konvensjon som ga afrikanere et vern mot maktmisbruk fra egne myndigheter. Charteret inkluderer de fleste sivile og politiske rettigheter som retten til liv, ytrings-, religions- og forsamlingsfrihet, vern mot tortur og rettfærdig rettergang, men også økonomiske og sosiale rettigheter som arbeid, utdanning og helsehjelp. Dokumentet har, interessant nok, et eget kapittel om plikter. Det heter for eksempel at individene alltid skal respektere sine foreldre, styrke afrikanske verdier og bidra til afrikansk enhet.

Charteret er omfattende, og selv om alle landene har forpliktet seg (med unntak av det nye Sør-Sudan), er det langt igjen før rettighetene er oppfylt for afrikanere flest. Mange av

statene har vært gjennom dype kriser etter avkolonialiseringen, og politisk ustabilitet, borgerkriger, rask urbanisering, HIV/AIDS og ebola, ekstrem fattigdom og kollaps av samfunnets sikkerhetsnett, har ført til store utfordringer for folk og samfunn på det enorme kontinentet. Rettssikkerheten er svak og korrupsjonen utbredt mange steder. Dypt rotfestede skikker skaper ulike muligheter for menn og kvinner, det er religiøs intoleranse og homofili er straffbart i en rekke land. I mange land er det vedvarende alvorlige og systematiske brudd på menneskerettighetene.

TIL TROSS FOR UTFORDRINGENE, finnes lysninger i horisonten. Human Rights Development Report, som måler le-

01 En fornøyd Nkosazana Dlamini-Zuma, leder for Den afrikanske unionens kommisjon, danser ved avslutningen av årets første sesjon, der medlemslandene vedtok en langtidsplan for utvikling i Afrika.

vestandard og sosial utvikling verden over, viser at utviklingen generelt sett går fremover – også i Afrika, selv om landene her ligger i den nedre del av skalaen. Siden 1990-tallet har mange afrikanske stater vedtatt nye grunnlover som ivaretar sentrale menneskerettigheter, gjennomført flerpartivalg og hatt fredelige maktskifter. FNs menneskerettighetskonvensjoner tilføres av stadig flere land og bevisstheten om rettighetene har økt blant folk flest. Tusenvis av aktivister i frivillige organisasjoner har vært vesentlige pådrivere i utviklingen.

FNs universelle konvensjoner er viktige, men regionale dokumenter om menneskerettigheter kan gi statene en større grad av eierskap og en sterkere følelse av nærhet til menneskerettslige problemer i nærområdene. Det er ►

F. Arnfinn Petersen

01

- ▶ derfor positivt at Den afrikanske union har vedtatt flere dokumenter om menneskerettigheter. En konvensjon om barns rettigheter så dagens lys i 1990. I dag har 47 av Afrikas 54 stater forpliktet seg til denne. Et annet er tilleggsprotokollen om kvinners rettigheter som ble vedtatt i 2003. Maputo-protokollen kjemper for bedre forhold for kvinner og mot tradisjonsbundne undertrykkende skikker. Dessverre har dokumentet, som blant annet forbyr omskjæring av kvinner og barneekteskap, lav oppslutning. Bare 30 stater har bundet seg, hvorav en del har reservert seg mot enkelte av artiklene (for eksempel den som regulerer minstealder for giftemål).

EN MILEPÅL I UTVIKLINGEN av det afrikanske systemet skjedde da Den afrikanske menneskerettighetsdomstolen ble opprettet i 2006. Endelig ble det mulig for afrikanere å klage sin egen stat inn for en høyere domstol dersom de mener at deres rettigheter er krenket etter Det afrikanske charteret. I motsetning til Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, er det valgfritt

for statene om de vil la seg binde av domstolens jurisdiksjon. Per i dag har kun 30 stater bundet seg.

For å overvåke realiseringen av det afrikanske charteret, ble Den afrikanske kommisjonen for mennesker og folks rettigheter etablert i 1987. Hovedsetet er i Banjul i Gambia. En sentral oppgave er å vurdere statenes rapportering om situasjonen i egne land. Kommisjonen tar også opp egne saker og organiserer arbeidsgrupper og eksperter på særlige problematiske temaer, som for eksempel ytringsfrihet, menneskerettighetsforkjempere, forholdene for eldre og funksjonshemmede, flyktninger og asylsøkere og en rekke andre. På kommisjonens årlige sesjoner treffes også aktivister og uavhengige forskere og eksperter. Gjennom å dele erfaringer og kunnskap, finner de styrke og inspirasjon i hverandre.

Det afrikanske menneskerettighets-systemet lider av underfinansiering og har store kapasitetsproblemer. Enkelte hevder at mekanismene er ekstremt svake. Til tross for utfordringene er det imidlertid en utstrakt oppfatning at systemet – og ikke minst på grunn av

01 Aktivistene: Her legger Pan-African Human Rights Defenders Network fram sin rapport *The State of African Human Rights Defenders 2015*.

Den afrikanske kommisjonens arbeid og synlighet – sakte, men sikkert påvirker statene til å godta at deres menneskerettighetspraksiser må vurderes i en regional kontekst.

Ikke i noen annen verdensdel vokser befolkningen like raskt som i Afrika. I 2009 passerte antall afrikanere én milliard, og i dag utgjør de rundt 15 prosent av klodens totale folketall. Framskrivninger anslår at 35 prosent av verdens befolkning kan bo i Afrika i 2100. Det afrikanske menneskerettighetssystemet er et ungt regime som, til tross for svakheter og problemer, har stort fremtidig potensial. Internasjonalt samarbeid og ressurser utenfra trengs, men den viktigste forutsetningen er at statslederne støtter opp.

Å styrke menneskerettighetene på kontinentet vil være en viktig del av afrikanske staters bidrag til løsning på flyktning-tragediene i Middelhavet.

Til ungdommen

*Kringsatt av fiender,
gå inn i din tid!
Under en blodig storm –
vi deg til strid!*

*Kanskje du spør i angst,
udekket, åpen:
hva skal jeg kjempe med,
hva er mitt våpen?*

*Her er ditt vern mot vold,
her er ditt sverd:
troen på livet vårt,
menneskets verd.*

*For all vår fremtids skyld,
søk det og dyrk det,
do om du må – men:
øk det og styrk det!*

Nordahl Grieg (1936)

Diktet, som har ti vers til og på femtitallet ble tonsatt av Otto Mortensen, har i mange år vært fast innslag under humanistiske konfirmasjonsseremonier, enten som solist, kor eller allsang.

Sokrates var opptatt av etikk og er den første vi vet som gir en utførlige demonstrasjon av kritisk tenkning.

SOKRATES OG DEN OPPLYSTE UVITENHET

1

SOKRATES

Tenkningen til filosofen Sokrates (født omkring 470 før vår tidsregning, død 399 før vår tidsregning) er tema for første del i vår nye artikkelserie.

10 sentrale tenkere for humanismen

Selv om sekulær humanisme er en ung «isme» historisk sett, har den en intellektuell arv som går helt tilbake til antikken. I denne artikkelserien presenterer filosof [Morten Fastvold](#) ti tenkere, én per artikkel, som har lansert noen viktige ideer som humanismen har gjort til sine egne.

Har humanismen sine røtter i antikken? Det kan man godt si, selv om humanismen ikke ble noen fullt utviklet «isme» før på attenhundretallet. Og selv om betegnelsen «humanist» først ble brukt på trettenhundretallet, da tidsepoken vi kaller renessansen startet. Både attenhundretallets og renessansens humanister søkte nemlig inspirasjon fra antikken, som de holdt for å være en tenkningens gullalder.

Antikkens filosofi rommer da også noe for enhver smak – fra den ruvende og religiøst influerte Platon til den ateistiske sofisten Protagoras, som friskt proklamerte at mennesket er alle tings mål. Dermed satte han mennesket i sentrum på et vis som minner sterkt om vår tids humanisme. Men siden dette er omtrent alt vi vet om Protagoras, bør vi motstå fristel-

sen til å kalle ham den første humanist. Gjorde vi noe så anakronistisk, ville vi fort tillegge ham meninger han kanskje ikke hadde.

Det samme gjelder for Demokrit, som forfektet en både ateistisk og materialistisk verdensanskuelse. Demokrit mente at alt som finnes, er materie, som til syvende og sist består av partikler som ikke kan deles opp videre. Disse partiklene kalte han atomer. Men selv om sekulær humanisme baserer seg på et materialistisk verdensbilde, der moderne vitenskap har gjort atomer til noe langt mer enn en spekulativ antakelse, så er jo mennesket noe mer enn en fysisk organisme, humanistisk sett. Og tar Demokrit tilstrekkelig høyde for det? Det vet vi heller ikke nok om.

DEN FØRSTE AV ANTIKKENS tenkere vi vet en god del om, er Sokrates, som levde fra cirka 470 til 399 før vår tidsregning. Og Sokrates er spesielt viktig av to grunner: fordi han, til forskjell fra sine forgjengere, var langt mer opptatt av etikk enn av kosmologi, og fordi han med sin formidable utspørringskunst gir den første utførlige demonstrasjon av kritisk tenkning. Derfor velger jeg meg Sokrates som førstemann ut i denne artikkelserien om tenkere som er sentrale for humanismen.

Sokrates gikk som kjent rundt i bystaten ►

Var det noe Sokrates mislikte, så var det dogmatisk skråsikkerhet basert på antatt viten.

Athen og hadde filosofiske samtaler med folk han traff. Han var høyst original ved å si at han ingenting visste, og at han derfor søkte kunnskap hos andre. Dette brøt fullstendig

med den gjengse oppfatningen av filosofen som vismann, dengang som nå. Det var jo i kraft av sin angivelig store visdom og retoriske ferdigheter at Protagoras og de øvrige yrkesfilosofer – dem som fikk betegnelsen sofister – tok **bystatens unge frie borgere** (og da bare menn) som elever.

SOKRATES TOK DERIMOT ikke elever. Det kunne han jo ikke når han ingenting visste. Like fullt flokket en skare unge menn seg rundt ham, fordi de syntes at de lærte mer av ham enn av de selvbevisste sofistene. En av dem var Platon, som satte seg fore å skrive ned en rekke filosofiske dialoger med Sokrates i hovedrollen. Sokrates skrev nemlig ingenting selv, han filosoferte kun muntlig.

Selv om Platon må ha rekonstruert dialogene fritt etter hukommelsen og tatt seg noen

utkrystalliserer et generelt, filosofisk spørsmål han selv ikke vet svaret på. For hva er nå egentlig mot? Eller vennskap? Eller rettferdighet? Eller det gode liv? Dette vil Sokrates mer enn gjerne bli belært om.

Som oftest får han et fyndig svar som virker greit og overbevisende. Sokrates takker, men gir seg ikke med det. For er det ikke en hake ved svaret? Jo, viser det seg. Kanskje er det ikke prestisjé nok. Eller utførlig nok. Eller så rommer det mer, eventuelt mindre, enn begrepet som skulle defineres.

Altså må den andre reformulere sitt svar. Hvorpå reformuleringen også viser seg å ha svakheter som må utbedres. Slik driver Sokrates den andre fra skanse til skanse, helt til denne verken vet ut eller inn. Hans opprinnelige skråsikkerhet er blitt forvandlet til en sjokkartet forvirring. Den kan Sokrates

dikteriske friheter, gir tekstene hans en god pekepinn hvordan samtalene med Sokrates forløp. Først innlater Sokrates seg i smalltalk med folk han trefte, hvorpå han

1 Borgerne

Hovedelementet i den greske bystaten var fellesskapet av borgere. Borgerne forsvarte byen i krig, de eide jorden og drev næringsvirksomhet.

Borgerne fantes i alle sosiale lag. Noen tilhørte jord-eieraristokratiet, noen var selveiende bønder, noen var håndverkere og småhandlende, og noen tilhørte proletariatet. Borgerskapet var arvelig, og bare menn kunne være borgere. I Athen var borgerskapet fra midten av 400-tallet betinget av at begge foreldrene kom fra borgerlige familier. 20 år gammel fikk borgerne anledning til å møte i folkeforsamlingen, men først etter fylte 30 år fikk borgerne fulle rettigheter og kunne velges til embetsmenn.

ikke hjelpe ham ut av, uvitende som han er. Alle parter – både Sokrates, hans samtalepartner og tilhørerne – skilles derfor i en felles uvisshet.

Umiddelbart kan det virke destruktivt å bringe noen fra visshet til uvisshet, selv om vissheten var aldri så innbilt. Men som Sokrates ville si: Hvem vet mest? Den som tror seg å vite noe han egentlig ikke vet? Eller den som får sine tanker undersøkt, og først da innser at saken er langt fra så enkel som han trodde? Paradoksalt nok er det jo den som bringes i uvisshet som vet mest, ettersom det bare er han som innser hvor hul og overfladisk en dogmatisk, antatt viten faktisk er.

VAR DET NOE SOKRATES mislikte, så var det dogmatisk skråsikkerhet basert på antatt viten. Samt den enkeltes like dogmatiske tro på at man allerede vet det man trenger å vite. Da henfaller man til det Sokrates kaller en dogmatisk slummer. Sokrates sammenligner seg med en klegg som flyr rundt og biter folk for å vekke dem opp av deres slummer, slik at de må finne ut av ting enda en gang. Hvorpå de avsløres som like uvitende som det Sokrates hevder at han selv er.

Dette var ikke alltid like

populært – særlig ikke fordi utspørringen foregikk i full offentlighet, foran skaren av unge menn som nok hadde moro av å se den ene brave byborger etter den andre bli svar skyldig. Dette var nok en sterkt medvirkende årsak til at Athens frie borgere omsider stilte Sokrates for retten, anklaget for blant annet å ha fordervet byens ungdom.

En annen metafor Sokrates bruker om seg selv, i tillegg til det å være klegg, er at han er en tankens jordmor. Han begynner nemlig sin utspørring med å bistå den andre med å føde et tankebarn. Når Sokrates selv ingenting vet, må jo den andre trå til for å opplyse ham om hva mot eller vennskap eller rettferdighet etcetera egentlig er. Med kløkt og oppmuntring får Sokrates tankebarnet ut av den andre, til tider etter et visst strev.

Men jordmorens oppgave stopper ikke der. I antikken gikk den også ut på å undersøke den nyfødtes levedyktighet. Det gjør Sokrates ved å stille kritiske spørsmål. Han kan be om klargjøring for virkelig å skjønne hva den andre mener, noe som også er oppklarende for den andre. For hvor ofte tenker vi våre egne tanker til ende og ser hva de faktisk impliserer?

Når svaret er tilstrekkelig

2 Pythagoras

gresk matematiker, filosof og astronom, født på øya Samos og antagelig en elev av Thales fra Milet. Levde fra omkring 570 til 500 f.v.t.

Det mystiske elementet i hans filosofiske lære skyldes for en stor del påvirkning fra hans reiser til Egypt og Babylonia.

Hans filosofi er grunnlagt på mystikk og tallspekulasjoner. Alle begreper var tilordnet tall, og enheten symboliserte det guddommelige og opprinnelsen til alle ting. Pythagoreerne oppdaget de harmoniske forhold i tonelæren. De fikk stor innflytelse på senere filosofi, bl.a. på Platon, med sin lære om at sjelen var guddommelig og udødelig.

klart for dem begge, problematiserer Sokrates svaret ved å påvise dets svakheter. Eller ved å påpeke at det går an å tenke i andre baner. Og han ber om begrunnelser dersom dét er på sin plass.

KLARGJØRING, BEGRUNNELSE og problematisering er hovedingrediensene i kritisk tenkning. Og med sin utspørringskunst var Sokrates den som for alvor gjorde kritisk tenkning til en filosofisk grunnholdning. Det skjedde vel å merke på etikkens område, og ikke innenfor kosmologi. Dette er tankevekkende for oss i dag, som helst forbinde kritisk tenkning med vitenskap, og ikke så mye med etisk refleksjon. Sokrates minner oss dermed på at kritisk tenkning trengs på alle livsområder, også i spørsmålet om hva som gjør mennesket til et menneske i en humanistisk forstand.

DA SOKRATES BLE STILT for retten sytti år gammel og dømt til å tømme giftbeget, var ett av

Med sin utspørringskunst var Sokrates den som for alvor gjorde kritisk tenkning til en filosofisk grunnholdning.

anklagepunktene at han hadde ringakttet bystatens guder. Dette virker merkelig, ettersom Sokrates ikke synes å ha forholdt seg til bystatens guder i det hele tatt. Han sverget kun til en

religiøs mystikk med tradisjoner tilbake til **Pythagoras**, som verken hadde presteskap eller guder. Og som Platon skulle videreutvikle til en heller problematisk idélære. Så kanskje var det dette anklagerne reagerte på – at Sokrates neglisjerte gudene ved aldri å ville gjøre dem til lags?

Et sentralt moment i Sokrates' religiøsitet var forestillingen om sjelens udødelighet. Men hans kritiske tenkning forutsetter ingen slik tro. Det gjør heller ikke hans stadige betoning av «sjelens skjøtsel», i form av en uopphørlig dannelsesprosess drevet av kritisk refleksjon. Den tok sikte på å utvikle moralske karakteregenskaper som i antikken ble kalt dyder – slik som mot, rettferdighet, sjenerøsitet, måtehold og klokskap.

Dette med dannelses står også

sentralt i den humanistiske tradisjon. Bare ved å skjøtte vår sjel får vi frigjort oss så pass mye fra våre dyriske, kroppslige sider at vi kan overstyre dem når det trengs. Dermed utvikler vi vår menneskelighet, ut over å være et rent artsvesen styrt av kortsiktig egoisme. En humanistisk forståelse av det å være et menneske er jo verdibasert, og ikke noe rent beskrivende.

Hos Sokrates fører «sjelens skjøtsel» til en asketisk livsførsel. Men ikke så asketisk at han ikke ble med på et heftig drikkegilde, slik Platon-dialogen *Symposium* vitner om. Noen mørkemann var han ikke, hvor mye han enn stod for sjelens makt over legemet. Ei heller var han noen tråkig moralist.

SOKRATES VAR I STEDET

en rasjonalistisk moralist, som hevdet at den som vet det rette, gjør det rette. Da siktet han ikke til overflatisk kunnskap av typen «Jeg vet at røyking er skadelig for helsen, men jeg gjør det likevel». Her ville Sokrates ha sagt at du egentlig ikke vet det du hevder å vite, fordi denne kunnskapen ikke har sunket så dypt inn at den er blitt en del av deg selv. Bare når den har gjort det, blir det umulig å handle på tvers av den uten at det gjør skikkelig vondt i

Sokrates var en rasjonalistisk moralist, som hevdet at den som vet det rette, gjør det rette.

tenke selv.

«Hvordan skal vi leve vårt liv?» er spørsmålet som ligger til grunn for Sokrates' filosofiske virke. Om han aldri fant noe endegyldig svar på det, var han rimelig sikker på at vi gjennom «sjelens skjøtsel» kan nærme oss et svar. Fordi vår uvitenhet da blir stadig mer opplyst. Det er et synspunkt vi meget vel kan fundere over, hvor forskjellig vår moderne verden enn er fra antikkens Athen.

sjela.

Men hvis

Sokrates kunne ha sagt noe slikt, må han vel ha visst mer enn det han forega å vite, som jo var ingenting? Det blir vi nødt til å anta. Sokrates' påståtte uvitenhet betegnes derfor som «sokratisk ironi», som er å gjøre seg dummere enn det man er. Dermed unngår man å havne i rollen som vismann, samtidig som man ansporer andre til å finne ut av ting ved å

Lesetips

De tre små Platon-dialogene *Charmides*, *Laches* og *Lysis* viser Sokrates i aksjon. Er gjengitt i norsk oversettelse i bind 2 av *Platons samlede verker* (Vidarforlaget 1999)

Også Platon-dialogen *Symposium* eller *Drikkegildet i Athen* er en sann svir å lese, selv om den består av et knippe taler og ikke av utspørring. Utgitt i norsk oversettelse på Bokklubbens kulturbibliotek (Bokklubben, 2007)

Endelig er Platon-skriftet *Sokrates' forsvarstale*, eller *Apologien*, en litterær perle som forteller mye om Sokrates, og som heller ikke er særlig lang. Utgitt i norsk oversettelse. (Dreyer, 2012)

Som kommentarlitteratur anbefales Egil A. Wyllers bok *Sokrates og filosofien i Athen*, Henologisk skriftserie nr. 3 (Andresen & Butenschön, 1994)

SOL, SOMMER OG LEIR!

1.-6.
AUGUST

Våre medlemmer kaller det årets høydepunkt, og i år blir den større og bedre enn noen gang! På leiren samles over 100 ungdommer mellom 15 og 25 år og årets humanistiske konfirmanter.

Vi får intimkonsert med Jonas Alaska og setter sammen tidenes største organiserte vannkrig. I tillegg blir det debatt om det finnes rettferdig krig, foredrag om ISIS, og mye, mye mer.

For 900 kroner får du seks deilige dager med sommerleir. For den prisen dekker vi reisen din, overnatting, fullt program og alle måltider på leieren.

Interessert?

Les mer og meld deg på humanistiskungdom.no/sommerleir2015

SETT AV DATOEN OG MELD DEG PÅ!

HumanistiskUngdom

– SI DET SOM DET ER, TORBJØRN!

Kjære Torbjørn, det er på tide å si det som det er. Endringene i KRLE-fager dreier seg om å pleie et stadig skrøpeligere forhold til KrF. Det er for så vidt en ærlig sak, men det er dårlig stil å la det gå ut over barna. Gjennom de siste månedene har det kommet krystallklart frem at KRLE-faget ikke dreier seg om faglighet, samfunnsbehov eller nasjonale interesser. Tvert imot går de foreslåtte endringene mot både kunnskap, faglighet og et nesten samstemt fagmiljø.

Ved flere anledninger har regjeringen og Høyre hevdet at endringen fra RLE til KRLE og fastsettelsen av kravet om rundt 50 prosent kristendom i faget bare er en gjeninnføring av tidligere bestemmelse som er i tråd med de allerede eksisterende kompetansemålene. Det er ikke helt riktig. Det er 29 kompetansemål for 1-4. klasse, 46 kompetansemål for 5-7. klasse, og 54 kompetansemål for 8-10. klasse. Det er henholdsvis 7, 12, og 12 kompetansemål som omhandler kristendommen. Altså ganske langt unna halvparten selv om dette trolig praktiseres ulikt.

Torbjørn, du sier også flere steder at det er viktig for elevene å forstå kristendommens plass i norsk historie og samfunn, og her tror jeg ingen er uenig med deg. Det er ikke mulig å unngå å få med seg kunnskap om kristendommens plass i det norske samfunnet. Dette lærer elevene om i og er en naturlig del av mange fag, inkludert i norsk, kunst & håndverk, samfunnsfag, historie, og musikk. Du sier også at du vil at faget skal få mer plass til kristendommens historie i Norge, på tross av at du ikke

ønsker å gjøre noen endringer i fagets kompetansemål. Allerede omhandler fem av kompetansemålene Kristendommens historie i Norge.

Det er heller ikke kommet noe ønske om en slik fagendring fra det religionsvitenskapelige eller religionsdidaktiske fagmiljøet i Norge. Faktisk er det slik at et samlet fagmiljø stiller seg sterkt kritisk til endringene som er foreslått. For å sitere førsteamanuensis Marie von der Lippe, «[m]an trenger solid kunnskap ikke bare om én religion, men flere». Det blir dessverre ikke tid til å gi elevene informasjon om de andre religionene når så mye av tiden skal brukes bare på en religion. Som førsteamanuensis sier handler ikke dette faget «om å gi opplæring i en religion, men om å utvikle kulturkompetanse og reelle muligheter for demokratisk medborgerskap i et stadig mer flerkulturelt Europa».

Nettopp her feiler KRLE-reformen ganske tydelig. Favoriseringen av kristendom, og at den markeres som noe norsk og som normalen. Gjennom at man presiserer tidsrammene for de andre religionene til et minimum. Så mister elevene kunnskapene som er nødvendige for å møte andre kulturer, religioner, og verdensbilder som de vil møte både i Norge og i Europa. Det vil nok også medføre at de som allerede føler seg utenfor i det norske samfunnet vil føle seg enda mer utenfor.

Favoriseringen av kristendommen og den manglende oppfølgingen av de andre religionene i faget betyr at elevene trolig også vil mangle nyttig kunnskap i møte med religiøs radikalisering. Elevene vil også mangle kunnskapen

til å se at misforståelsene, halvsannhetene, og løgnene som spres om religioner de kjenner dårlig. Det er dårlig nytt i en tid hvor antisemittismen igjen er på fremmarsj i Europa. Dette vil med andre ord være en endring som rammer elever som i dag står i fare for å falle utenfor i samfunnet, og det vil også ramme de elevene utenfor faresonen som får en manglende kunnskapsbase som verner dem mot nettopp disse misforståelsene, halvsannhetene, og løgnene som spres av mennesker som ønsker ufred og sivilisasjonskamp.

Så hva sier du Torbjørn? Hva med å være med ærlig med oss og innrømme at forholdet til KrF er viktigere enn kunnskapen barna sitter igjen med? Eller enda bedre, skrinlegg KRLE, siden et nær samlet kristen-Norge, kommune-Norge, og et samlet fagmiljø ber deg gjøre det ...

Fritanke.no
(9767)

Hilsen lektor Christian Lomsdalen

Etikkseminar 2015

Sørmarka Kurs og Konferansesenter
Lørdag 31. oktober – søndag 1. november

Lykke og humanisme

På høstens etikkseminar ønsker vi å se nærmere på:

- Blir vi bedre mennesker av å være lykkelige?
- Handler lykkelige mennesker mer etisk?
- Hvordan påvirker vår forbrukerkultur vår lykke?
- Er frihet et ubegrenset gode, eller går vi i frihetsfella ved å ha for mange valgmuligheter?

Innledere:

Jan Ole Hesselberg, psykolog og formidler, kjent fra TV-serien *Folkeopplysningen* på NRK

Kaja Melsom, filosof i *Human-Etisk Forbund*, og bidragsyter i *Verdibørsen* på NRK P2

Arild Hermstad, daglig leder i *Framtiden i vår hender*

Påmelding: oslo@human.no, akershus@human.no
eller telefon 23 15 60 60

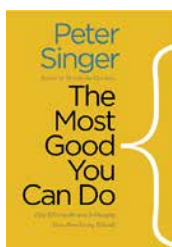

Human-Etisk Forbund

Ønsket: kursledere for 2016

Føler du deg som et godt menneske? Glem

HE MOST GOOD YOU CAN DO. HOW EFFECTIVE ALTRUISM IS CHANGING IDEAS ABOUT LIVING ETHICALLY.
Peter Singer
 (Yale University Press 2015)

Bokas hjemmeside:
mostgoodyoucando.com/

Altruisme

Altruisme, uselvisk og offervillig holdning og handling overfor andre. Altruisme er det motsatte av egoisme.

(Store Norske Leksikon)

«Effektiv altruisme» er tema for en ny bok av den kontroversielle australske filosofen Peter Singer. Å følge de kjente etiske reglene om ikke å stjele, drepe og skade andre er ikke nok for å kunne si at vi er moralske, mener Singer. Å leve et minstemål av et akseptabelt etisk liv krever at vi bruker en andel av våre ressurser til å gjøre verden til et bedre sted. For fullt ut å leve et etisk liv fordrer det, ifølge Singer, at vi gjør så mye godt som vi kan.

Og hvem kan med hånden på hjertet si at vi gjør så mye vi kan for andre? I kapittelet «Å gi en del av deg selv» oppfordrer Singer til å donere en del av oss selv for å hjelpe andre. Mange av oss gir blod. Å donere blod, beinmarg og stamceller blir av Singer nevnt som relativt enkle former for effektiv altruisme. Vi er mer fremmed for tanken om å donere bort et organ for å hjelpe andre. Singer skriver om studenten Chris Croy som, inspirert av Singers bøker om våre moralske forpliktelser overfor andre, ønsket å hjelpe. Som student hadde han ikke penger å gi, så han bestemte seg for å donere bort en nyre. Et år etter inngrepet ringte Croys telefon og en mann sa «Hei, det er nyren din som ringer». Croys nyre holdt nå liv i en fortitre år gammel lærer på en skole for fattige barn. Singers nye bok er full av slike anekdoter. Selv om det er krevende å følge Singers anvisninger for å kalle seg et godt menneske, er argumentasjonen fullstendig logisk: Siden vi har to nyrer, kan vi donere bort den ene nyren uten at det får større helsemessige konsekvenser for oss selv. En person med ødelagte nyrer vil dø hvis hen

ikke får en ny nyre. Du taper altså mindre på å gi en nyre, enn det hen som mottar den tjener på det. Det bør gi oss noe å tenke på når vi vet at hundrevis av nordmenn venter i kø for et nytt, livreddende organ og mange dør i køen.

Som forfatter av mer enn tjue bøker om praktisk etikk, har Singer skrevet om tema som dyrevelferd, fattigdoms- og fordelingsproblematikk. Han er opptatt av spørsmål om liv og død, og hvordan vi bør leve for å kunne kalle oss moralske vesener. Han prøver å forandre holdningene til hva det vil si å være god, i moralsk forstand. Hvis vi har nok må vi også dele med dem som har lite. Det er ikke så mye nytt i årets bok. Singers grunntanker har vært gjentatt i tidligere bøker. Særlig hans forrige bok *The Life You Can Save: Acting Now to End World Poverty* (2009) kretser omkring samme tema som årets bok. Hovedargumentasjonen er altså at innbyggere i Vesten oppfører seg umoralsk hvis de ikke prøver å gjøre noe med fattighedsrelaterte lidelser i utviklingsland.

Effektiv altruisme er både en filosofisk retning og en bevegelse hvor Singer er en

viktig talsperson. Singer er opptatt av at hjelpen skal være effektiv, og han tar opp tema som: å leve moderat for å kunne gi mer; å tjene mye for å kunne gi enda mer; hvordan gi slik at det har mest mulig effekt; og altså: å gi en del av deg selv. Singer skriver om mennesker som har skaffet seg jobber i finanssektoren for å tjene bedre slik at de kan gi mer. Han trekker fram Bill og Melinda Gates, med hjelpeorganisasjonen The Gates Foundation, og Warren Buffett som de tre mest effektive altruistene i historien. Sammen lanserte disse tre the Giving Pledge (som siden den i første rekke var rette mot milliardærer også ble kalt the Billionaires' Pledge) — en kampanje som oppfordret alle milliardærer til å donere minst halvparten av rikdommen sin til gode formål. Rundt 125 milliardærer har nå signert kampanjen og forpliktet seg til å gi bort store summer. Singers tanker har skapt ringvirkninger, og inspirert mange til å sette i gang hjelpeprosjekter og til å gi. Melinda Gates har nevnt i et intervju at Singers bøker har vært en av inspirasjonskildene for arbeidet de gjør.

Samtidig som Singers filosofi har hatt innvirkning i ulike

det!

M NTB-Scampix

miljø, har det også kommet mange innvendinger mot Singers filosofi. Kritikere har stilt spørsmålstegn ved det etiske i å involvere seg i tvilsomme virksomheter for å tjene mest mulig penger slik at man kan gi til veldedighet. Man kan også stille spørsmål om hvorvidt det å få privatpersoner til å gi penger til veldedighet egentlig kan være løsningen på fattigdomsproblemene i verden som har komplekse, ofte politiske og kulturelle, årsaker. Blir det ikke feilslått å anbefale individuelle løsninger på det som i realiteten er strukturelle problemer? Fenomener som korrupsjon og miljøødeleggelser krever snarere politiske og strukturelle løsninger. Singer har for så vidt svart godt på mye av kritikken som har kommet.

Føler du deg i utgangspunktet som et rettskaffent og godt menneske? Kanskje ikke lenger etter å ha lest Singers bok. Men kritikere har ment at Singers definisjon av etisk livsførsel er så krevende at ikke engang Singer selv klarer å leve opp til de strenge kravene: Singer selv har visst fortsatt begge nyrene intakt.

NORUNN KOSBERG

Overdrevet rykte om religion

RELIGIONENS TILBAKEKOMST I OFFENTLIGHETEN? RELIGION, POLITIKK, MEDIER, STAT OG SIVILSAMFUNN SIDEN 80-TALLET.

Inger Furseth (red.)
(Kunnskapsforlaget 2015)

Er Norge på vei mot å bli mer eller mindre religiøs? Dersom Jürgen Habermas har rett, går utviklingen i moderne samfunn mot en tilbakekomst av religion. Vestlige samfunn blir mer religiøse og er i ferd med å bli «post-sekulære», hevder den tyske sosiologen. For å svare på om tesen om religionens tilbakekomst stemmer, har et forskerteam gjort empiriske undersøkelser av situasjonen i Norge de siste tretti årene, med vekt på fire områder: politikk, medier, staten og tros- og livssynssamfunnene, men fant ikke noen klar trend av religionens tilbakekomst i offentligheten.

Forskernes data viser at det i befolkningen har skjedd en svekkelse av religion de siste årene. Forskerteamet fant flere tegn som tyder på at det fortsatt skjer en sekularisering i befolkningen; det er nedgang i de som ber, går til gudstjeneste og deltar i kirkelige overgangsritualer og det er flere som sier at de ikke tror på Gud. Det interessante er at denne nedgangen ikke gjenspeiles i offentligheten, hvor religion på enkelte områder har fått noe økt synlighet. Et eksempel på dette er antallet institusjonsprester, for eksempel i fengsel, sykehus og forsvar, hvor betjeningen har økt betydelig.

Denne viktige boka gir oss i hovedsak deskriptive analyser av det norske religiøse landskapet – og ikke normative vurderinger, noe som for så vidt ville ha vært interessant. Men på bakgrunn av økt andel av religiøse minoriteter mener forskerne at: «Den norske kirkes privilegerte plass oppleves ikke lenger like legitim.»

NORUNN KOSBERG

Blandet kristen mottagelse

Humanist forlags nyeste bok Evolusjon er anmeldt i de to kristne dagsavisene Dagen og Vårt Land:

«Jeg vil vise forfatteren den respekt at jeg tar ham på alvor. Ingen bør derfor bruke tid på å lese denne boka», skriver kreasjonisten Jon Kvalbein i Dagen i sitt sterke utfall mot boka.

«I sin negative omtale av kristen tro, er Tunstad fullt på høyde med ateisten Richard Dawkins. Nå svelger ikke Tunstad Dawkins på alle områder. Han vil ikke snakke om 'det egoistiske genet' eller om 'memer'. Det er bra. Men han deler Dawkins fnysende forakt for alle som kan påstå at livet og mennesket har et guddommelig opphav og at det finnes en mening med tilværelsen.»

I den mer liberale avisen Vårt Land er det den kristne skeptikeren og evolusjonstilhengeren Bjørn Are Davidsen som har anmeldt boka. Han har en litt annen inngang til boka enn Kvalbein:

«Ingen i Norge skriver bedre enn Erik Tunstad om evolusjon», skriver han. «Basert på en sann historie er en entusiastisk guidebok. Erik Tunstad har en tilstede-værelse som David Attenborough ville misunt. Selv om han skriver populært, våger han å gå i dybden på til dels vriene og kontroversielle spørsmål. Boken er skrevet av en erklært ateist, men Tunstads integritet viser seg også når han understreker at evolusjon ikke handler om tro mot vitenskap. Resultatet er den beste og bedreste innføringen i evolusjon levert i Norge.»

KB

Urett vi gjør mot andre med overlegg kan vi klandres for. Men kan vi også klandres for det vi ikke gjør? Og det vi ikke vet, men burde visst?

KLANDERVERDIG?

T Norunn Kosberg, filosof og forfatter
F NTB-Scanpix

I en dam i en park ser du et barn som ligger med hodet ned i vannet. Du skjønner at barnet er i ferd med å drukne. Vil du redde det? Du kan redde barnet uten større omkostninger enn at du blir våt og sølete på klærne og kommer for sent til avtalen din. «Alle» svarer at de ville prøve å redde barnet og at viktigheten av å redde det oppveier ulempen med å få våte klær. Det er bred enighet om at å plumpe uti vannet for å dra opp barnet er det riktige å gjøre i denne situasjonen, og at vi kan bebreides eller klandres for å gjort en urett hvis vi ikke prøver å redde det.

01 Kan vi klandres for ikke å hjelpe en tiggende mor på gaten, om vi bare snur ansiktet bort og ikke ser? Eller er det klanderverdig å burde vite? *Graving fra 1870*

Den australske moralfilosofen Peter Singer (f.1946) utviklet dette eksemplet blant annet for å synliggjøre at unnlaterelser kan være vel så umoralsk som aktive handlinger. Han argumenterer for at et moralsk menneske, i tillegg til ikke å gjøre noe negativt, også er forpliktet til å forhindre at noe negativt skjer.

HVA KAN VI KLANDRES – eller bebreides, kritiseres, lastes – for i moralsk forstand? I en ny doktorgradsavhandling hevder Andreas Brekke Carlsson at vi fortjener klander sjeldnere enn det som er vanlig å anta. Vi fortjener for eksempel ikke klander for handlinger vi gjør på bakgrunn av moralsk uvitenhet, mener han. Men er det slik at vi ikke kan klandres for noe vi ikke vet, hvis det er noe vi burde vite? Hvis vi velger ikke å vite, hvis vi for eksempel bare ser på Paradis Hotel og unngår nyheter om nød i verden, er vi da fritatt fra klander? Den snedige boktittelen – *The Moral Obligation to Be Intelligent* ►

- kan kanskje fungere som et slags svar på dette; vi har en moralsk plikt til å søke kunnskap og kan klandres når vi *burde visst*.

Singer gjør litt om på eksemplet med barnet i vannet. Hva om barnet er langt unna, kanskje i et annet land, men fortsatt i livsfare, og vi kan fortsatt redde det med svært små omkostninger for oss selv? Har avstand og nasjonalitet noen relevans for spørsmålet om vi skal redde barnet? Er vi ikke fortsatt forpliktet til å hjelpe?

Singer peker på at vi faktisk er i denne situasjonen i dag: Vi kan redde menneskers liv, både barn og voksne, med svært små omkostninger for oss selv. Kostnaden av en kinobillett eller en kaffe latte på en kaffebar kan utgjøre forskjellen mellom liv og død for mennesker i enkelte deler av verden. Singer mener at vi har plikt til å hjelpe andre når det koster oss lite. Han argumenterer for at så lenge det vi ofrer for å hjelpe er mindre viktig enn det godet som kan frambringes, har vi en plikt til å hjelpe.

KRITIKERE HAR HEVDET at Singers etikk er for krevende. Det er alltid en måte å bruke hundre kroner på som er mer nyttig enn å bruke den på en kinobillett. Og selv om det er prisverdig å gjøre noe bra for andre, er man ikke forpliktet til dette, mener de. Det er forskjell på handling og unnlatelse. Det mest moralsk kritikkverdige er å gjøre noe aktivt for å skade – eksempelvis å kaste et barn ut i vannet for at det skal drukne. Men en unnlatelseshandling – å la være å forhindre at skade skjer, for eksempel ved ikke å redde et barn som holder på å drukne – er også svært kritikkverdig, som Singers eksempel understreker.

Men la oss se på argumentasjonen til en som mener vi i høyeste grad kan

Etikk dreier seg også om de urettferdige strukturene som vi er med på å opprettholde.

klandres – med denne filosofens argumentasjon blir vi så å si den som kaster barn ut i vannet! Den tyske filosofen Thomas Pogge (f. 1953) hevder at sultkatastrofer og fattigdomsrelaterte dødsfall i den tredje verden ikke bare handler om unnlatelseshandlinger.

Pogges argument er at ettersom vi gjennom (kompliserte) økonomiske og politiske strukturer bidrar til en urettferdig situasjon, er vi aktivt med på å opprettholde og profitere på andre menneskers fattigdom. Det er altså ikke bare unnlatelseshandlinger (at vi ikke hjelper), men også aktive handlinger (vi er med på å ta livet av andre) når mennesker dør av sult og fattigdomsrelaterte årsaker i den tredje verden, mener han. Dermed er Vestens innbyggere ansvarlige for det som etter hans mening er historiens største menneskerettsbrudd, nemlig at millioner av mennesker dør av krig og sult hvert år.

Et skille går mellom det vi kan kalle *strukturell* og *individuell* umoral. Vi deltar i strukturell umoral når vi støtter, opprettholder og profitterer på strukturer som fører til fattigdom og urettferdighet, mens individuell umoral er enkeltindividers direkte umoralske handlinger. Selv om vi ikke personlig er slaveeiere, bidrar vi til å

opprettholde en verdensorden hvor slaveri forekommer (det er i dag flere slaver enn noen gang før) når vi kjøper produkter som er produsert av arbeidere som jobber under slavelignende vilkår. Etikk dreier seg også om de urettferdige strukturene som vi er med på å opprettholde, og ikke bare om enkeltpersoners handlinger.

DET FØLES IKKE GODT å ha gjort noe galt og bli lastet for det. Så ille føles moralsk klander, at verdens største religioner er bygd rundt å finne en løsning på problemet. Kristendommen er sentrert rundt synd, soning og tilgivelse. Og gjennom anger, tro og soning, kan vi få tilgivelse for urett vi har gjort. Men å la Jesus sone for synder vi har gjort er ikke et alternativ for humanetikere. Blir det desto viktigere for oss å forsøke å leve gode liv, i moralsk forstand? Vi tenderer mot å tenke vi kan lastes for det vi gjør, mer enn for våre unnlatelser. Men hvis Singer har rett i at det avgjørende for hvorvidt vi kan si at vi lever et «gode» liv, er alt det vi *kunne* ha gjort, er det en svimlende tanke.

Lesetips

Andreas Brekke Carlsson: *Ignorance and Control. Essays on Moral Blameworthiness* [phd-avhandling 2015]

Thomas Pogge:

World Poverty and Human Rights (2002)

Peter Singer: *The Most Good You Can Do. How effective altruism is changing ideas about living ethically* (2015)

Se også Peter Singers TED-foredrag om effektiv altruisme

Utdrag fra kalenderen for de neste tre månedene

JUNI

3

Snublesteiner i Brugata

Human-Etisk Forbunds nye adresse, Brugata 19, huset før krigen en bygård der det bodde flere jødiske familier, hvorav minst ti ble deportert og drept i Auschwitz under krigen. Disse får nå sine minnesteiner med navn, når det legges ned såkalte «snublesteiner» på gaten utenfor (*bildet er av en annen minnestein*). Les mer om kunst- og erindringsprosjektet på stolpersteine.eu.

21

Verdens humanistdag

Den humanistiske verdensbevegelsen fant på 90-tallet ut at sommersolhverv var en fin dag å feire som internasjonal humanistdag. Foreløpig er det lite markering i Norge. Men hva med å feire dagen under homofestdagene Pride i Oslo (19.-28.juni)?

JULI

4

Alice feirer 150-årsjubileum

- Vil du være så snill å si meg hvilken vei jeg burde gå for å komme bort herfra?
- Det avhenger i høy grad av hvor du ønsker å komme hen, sa katten.
 - Det er ikke så nøye, sa Alice.
 - Så er det ikke så nøye hvor du går heller, sa katten.

31

Verdensdagen mot menneskehandel

Verdensdagen mot menneskehandel
Det er antatt at ca 2,5 millioner mennesker til enhver tid er fanget i moderne slaveri; enten det er prostitusjon eller arbeidsforhold i byggebransjen, tekstilindustrien eller restaurantnæringen, som nærmer seg slavelignende forhold.

AUGUST

1

Sommerleir

1.-6.august på Ringerike folkehøgskole. Human-Etisk Forbunds ungdomsorganisasjon arrangerer sommerleir for ungdom mellom 15 og 25 år. Sosialt og faglig spennende. Se humanistisk ungdom/sommerleir for mer info.

6

Atombombe over Hiroshima

For 70 år siden på denne dato slapp bombeflyet Enola Gay atombomben over Hiroshima, tre dager etter ble den andre atombomben sluppet over Nagasaki. Minst 120 000 mennesker døde av direkte dødelig stråling, brannskader og skader av fallende og flyvende gjenstander. Ufattelig mange døde etterhvert av direkte ettervirkninger og seinskader. Bombene førte til slutten på Andre verdenskrig.

www.humanistforlag.no

 LIK HUMANIST FORLAG PÅ [facebook](https://www.facebook.com/humanistforlag)

 OG FØLG OSS PÅ [twitter](https://twitter.com/humanistforlag)

 Jeg ønsker å bestille stk *Presten og ateisten* á kr 349,- (262 for HEF-medlemmer)

 Jeg ønsker å bestille stk *Evolusjon* á kr 399,- (299 for HEF-medlemmer)

 Jeg ønsker å bestille stk *Femte akt* á kr 349,- (262 for HEF-medlemmer)

NAVN:

ADRESSE:

POSTNR./STED:

E-POST:

UNDERSKRIFT:

☐ Ja takk, jeg vil ha nyhetsbrev fra Humanist forlag

 ADRESSATEN
BETALER
FOR SENDING
I NORGE

 DISTRIBUERES AV
POSTEN NORGE

 Humanist forlag AS
Svarsending IO39
0090 Oslo

Human-Etisk Forbund

HOVEDKONTOR

Brugata 19,
Postboks 9076
Grønland
0133 Oslo

Tlf 23 15 60 00
human@human.no

For mer informasjon:
www.human.no

Se også: facebook.no/
humanetiskforbund

FYLKESKONTORER

Østfold

Tlf 69 31 71 65
ostfold@human.no

Rogaland

Tlf 51 90 64 50
rogaland@human.no

Akershus

Tlf 23 15 60 80
akershus@human.no

Hordaland

Tlf 55 21 41 90
hordaland@human.no

Oslo

Tlf 23 15 60 60
oslo@human.no

Sogn og Fjordane

Tlf 57 67 53 90
sognogfjordane@human.no

Hedmark

Tlf 62 53 05 22
hedmark@human.no

Møre og Romsdal

Tlf 71 21 56 05
moreogromsdal@human.no

Oppland

Tlf 61 17 67 10
oppland@human.no

Sør-Trøndelag

Tlf 73 80 64 80
sor-trondelag@human.no

Buskerud

Tlf 32 89 36 70
buskerud@human.no

Nord-Trøndelag

Tlf 486 06 228
nord-trondelag@human.no

Vestfold

Tlf 33 31 32 05
vestfold@human.no

Telemark

Tlf 35 53 13 38
telemark@human.no

Nordland

Tlf 75 52 97 00
nordland@human.no

Aust-Agder

Tlf 37 02 41 00
aust-agder@human.no

Troms

Tlf 77 65 81 98
troms@human.no

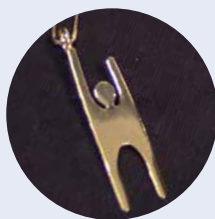
Vest-Agder

Tlf 957 59 541
vest-agder@human.no

Finnmark

Tlf 950 76 923
finnmark@human.no

For kontortider og annet, se human.no.

Nettbutikken vår er blitt ny!

Human-Etisk Forbund har lansert ny nettbutikk-løsning. Den gjør det enklere å bestille varer – enten du er vanlig medlem som ønsker å kjøpe et av våre fine gull- eller sølvsmykker, eller navnefestinvitasjoner, eller du representerer et lokallag som skal bestille profileringsmateriell.

Nettbutikken fører de gamle bestselgerne, som humanistsymbolet som sølvsmykke, til å ha rundt halsen, i ørene, som nål eller slipsnål, samt lommebøker, penn, nøkkelring m.m. Men vi har også nye produkter – som de stilige skinnskoene fra «Atheist Shoes» i Berlin.

Sjekk ut på nettbutikk.human.no

Den 18. mai 2015 hadde Human-Etisk Forbund 83 674 medlemmer.

Har du tenkt på navnefest?

Humanistisk navnefest er en høytidelig feiring av at barnet er født og har fått navn. Det er en glad og vakker seremoni, på et ikke-religiøst og humanistisk grunnlag.

I tillegg til en tale inneholder den kulturinnslag som musikk, sang og diktlesing. Under seremonien får barnet overrakt en navnetavle.

Humanistisk navnefest er et tilbud som er åpent for alle, og det er lokallagene til Human-Etisk Forbund som står for gjennomføringen.

Les mer på human.no

Humanist på nett

Det frittstående tidsskriftet Humanist, som gis ut av Human-Etisk Forbund, går i løpet av året over til å bli heldigitalt. Det gjenstår fortsatt en papirutgave, som samtidig publiseres som digitalutgave.

Humanist skal også på nett være et sted for aktuelle livs-synsdebatter og spennende bakgrunnsstoff du ikke får andre steder.

Nettsiden er under utvikling, men allerede nå kan mange artikler leses på **humanist.no**.

Barn under 15 år?

Vi kan få offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år, men du må selv registrere barna dine hos oss. Hvis du vil at den offentlige støtten skal gå til oss, send oss skjemaet du finner på **www.human.no/barn** eller kontakt oss på **medlem@human.no** eller 23 15 60 10.

Du kan også sende SMS til 2377:

HEF BARN + barnets navn og fødselsnummer

Har vi riktige opplysninger om deg?

5000 medlemmer bruker vår **Min side**. Registrer deg du også!

På Min side kan du se hvilke opplysninger Human-Etisk Forbund har registrert på deg, og du kan også endre eller rette opp opplysningene.

For å registrere deg på **minside.human.no** trenger du medlemsnummeret ditt. Det finner du ved siden av adressen på baksiden av dette magasinet. Du lager selv brukernavn og passord ved første gangs pålogging.

Kjenner du noen som ønsker å bli medlem? La dem sende SMS til 2377: **HEF medlem** og navn og fødselsdato.

Da tar vi kontakt og tilbyr medlemskap.

Returadresse:
Human-Etisk Forbund
Boks 9076, Grønland
0133 Oslo

HUMANIST FORLAG

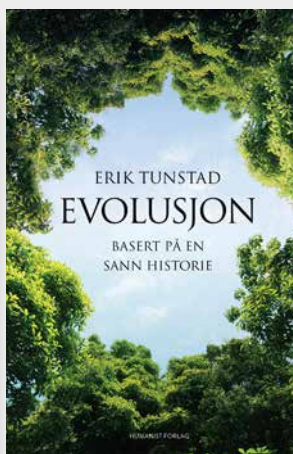
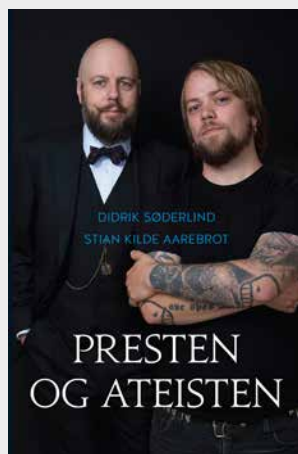

«Det var som å stå i en iskald brønn, vannet steg. Hun hadde ikke sceneskrekk. Hadde aldri hatt det. Publikum hadde reddet og båret henne bestandig, publikum var et menneskelig hav av varme. De var hennes sammensvorne. Trøstere. Bekreftere. Så hun hadde ikke sceneskrekk. Det var natten hun var redd for, natten som lå foran henne, den fryktet hun mens hun sto på scenen. Når forestillingen var over, publikum hadde gått fra henne og hun skulle ligge og ta etter sønnen.»

Sissi kan ikke leve uten teateret, men det blir stadig vanskeligere å leve med. Hun møter maktspeilet bak scenen. Hun møter den store kjærligheten på Sicilia. Etter hvert kommer hverdagen som også skal gi plass til rollen som mor og ektefelle. Hele tiden jobber Sissi på spreng mot maskefall i femte akt.

Hilde Sophie Plau (f. 1949) er skuespiller og forfatter. Dette er en nøkkelfroman om norsk teaterliv fra 1975–1995.

Kr 349 (kr 262 for medlemmer av Human-Etisk Forbund)

DIDRIK SØDERLIND

OG STIAN KILDE AAREBROT: *Presten og ateisten*

Stian Kilde Aarebrot er prest. Didrik Söderlind er ateist. De er kompiser. Hvor-dan har det seg at de, som har mye annet til felles i livet, har så forskjellig livssyn? Gjennom brevskrivning blir de bedre kjent med hverandre og hva de tror på.

Kr 349 (kr 262 for medlemmer av Human-Etisk Forbund)

ERIK TUNSTAD: *Evolusjon*

Biologen og vitenskapsformidleren Erik Tunstad tar oss med gjennom evolusjonen: Livets fire milliarder år lange historie, fra de første cellene til det moderne mennesket. Boka omhandler også kritisk tenkning, vitenskapelig tenkemåte og metode.

Kr 399 (kr 299 for medlemmer av Human-Etisk Forbund)